www.politikin-zabavnik.rs

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Belgien 3,10 EUR
BiH 3,75 KM
Great Britain 2,50 GBP
Greece 3,60 EUR
Deutschland 3,10 EUR
Italy 3,75 EUR
Македонија 112,00 ДЕН
Nederland 3,10 EUR
Österreich 3,10 EUR
Schweiz/Suisse 4,50 CHF
Slovenija 2,60 EUR
Sverige 35,00 SEK
USA 4,50 USD
France 3,10 EUR
Hrvatska 19,00 KN
Црна Гора 2,00 EUR

За све од 7 до 107!

1. 5. 2020. • ИЗЛАЗИ ПЕТКОМ • ГОДИНА LXXXII • ЦЕНА 150 ДИНАРА • БРОЈ 3560

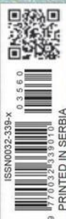

ИМА ЛИ ЛАЖ ДРАЖ?

Ripley's

Веровали или не!

У савезној америчкој држави Масачусетс **забрањено је играти уз америчку химну.**

Мјуријел Тачер из Енглеске посећује зоолошки врт Дадли двапут месечно од његовог отварања 1937. године – **то је више од 2.000 посета!**

Рибе су старије од **дрвећа** – сто милиона година!

www.ripleys.com

www.gocomics.com

 10-27

Јесте ли већ чули да...

... по многима најбољи новинар у историји српске штампе, Предраг Милојевић (1901–1999), као стални извештач „Политике“, истериван је из пет земаља одакле је извештавао, а два пута и из нашег новинарства ■

... отисак ножног прста први пут је коришћен у полицијској истрази 1952. године у шкотском граду Глазгову, кад је пљачкаш тамошње пекаре оставио једино отисак ножног палца ■

... слуз бактерија пуна је лепљивих састојака па би од ње могао да се направи суперлепак, открили су научници с Универзитета у Индијани, САД ■

... око две године за купање и туширање просечно утроши мушкарац, а жена три до четири године ■

... застава Краљевине Лесото има три боје – плаву, белу и зелену – које симболично значе мир, кишу и изобиље ■

... 100 грама першуновог листа има чак 160 милиграма Це витамина ■

... човечије око, под одређеним условима, може да види гама и рендгенске зраке; огледи су показали да штапићасте ћелије мрежњаче, пошто се навикну на таму, уочавају обе врсте зрака као зеленкасто-наранџасти блесак или трептај ■

... за поређење старости паса са човеком кинолози имају једноставну рачуницу: прва година у животу пса, у којој он телесно и полно сазри, рачуна се као двадесет и једна људска, а свака следећа као четири у животу човека ■

... клобук медузе зване „лавља грива“, која живи у Атлантском и Тихом океану, може да достигне пречник од два и по метра; њени отровни пипци дугачки су и по тридесет метара, а само за један секунд могу да се смање за четири и по метра ■

DIK BROWNE

ХОГАР СТРАШНИ

НЕПОЗНАТО ЛИЦЕ С ПОТЕРНИЦЕ

За харамбашом Гицом трагале су даноноћне потере. О његовим зулумима у Милошевој Србији знали су сви, али мало ко је, осим највернијих јатака, успео да га види, а камоли да му се приближи.

Крајем друге деценије 19. века власт Милоша Обреновића још је била на прилично клецавим ногама. По договору с Марашли Али-пашом из 1815. године, султану је остала врховна власт у Србији, али су Срби добили власт над становништвом и сеоским кнезовима који ће да убирају порез, скупљају га у Народну канцеларију која ће да га прослеђује Порти. Да би се договор остварио, ваљало је омогућити безбедност у земљи. Тежак задатак, много тежи од скупљања пореза.

Цариградски друм било је лако обезбеђивати, али када би се зашло мало даље, дословно је врило од хајдучије. Хајдуци и њихови јатаци ширили су се на све стране, као народна зараза. Разлога је било много. Историчар, државник и дипломата Михаило Гавриловић (1868–1924) у свом делу о Милошу као кључне наводи тежак материјални положај сада слободних сељака, од којих су се тражиле жртве како би се одржао мир с Турцима. Није помагао ни Милошев начин владавине, који се није превише разликовао од турског. Власт је била крајње груба, поготово када би се неком кнезу учинило да сељаци на њу не гледају баш онако како би требало.

Језиве казне за наук

Правник и историчар Слободан Јовановић (1869–1958), опет, тражио је узроке у врло бурном, помало дивљем темпераменту досељеника из Старог Раса, Херцеговине, Црне Горе, Косова и Метохије, који су населили област Београдског пашалука. Када се томе дода отпор према било каквом ауторитету, поготово оном силом наметнутом, државном, и не чуди што су се у хајдуке одметала цела села.

Тако су Ужичка, Соколска, Ваљевска и Пожаревачка нахија биле познате као хајдучка средишта. Поготово ова прва. У хајдучким дружинама могли су да се сретну најразличитији људи, од голобрадих младића до људи у озбиљним годинама. Виђали су се и свештеници који су се пред неком неправдом одметнули у шуме и дохватили пушке. Овде-онде су се и сами Турци удруживали са Србима. Дојучерашњи љути душмани заједнички су се окретали хајдучком занату.

Само, ни кода Милош није имао намеру да то тек тако трпи. Спочетка је покушавао да разним прогласима и наредбама одврати народ од одласка у хајдучију. Како такве „моралне поуке” нису давале резултата, окренуо се другим, проверенијим начинима. На хајдуке је ударао из све снаге, хајдучки. Милости није било ни у назнакама. Хајдучка имања су плењена, домови сравњени са земљом, породице расељаване. Понеке чак и прогнане из Београдског пашалука. Слична судбина чекала је и оне за које би се доказало да су јатаковали. Села су била колективно одговорна за злочине у атару, ако би хајдук којим случајем измакао. Казне су извршаване пред многобројном публиком, принудно доведеном из шире околине.

Убица је вешан над гробом убијеног, а јатак тамо где је јатаковао. Лешине су остављане незакопане, како би их птице и звери разнеле. Смрад се осећао надалеко, што је био још један вид опомене. Обешени су остављани на дрвећу док сами не спадну. Ако би се неко нашао паметан да раније скине трупло, брзо би га попели на исту грану. Милошеве противхајдучке

мере Гавриловић је назвао „језовитим". Али, како то вазда бива, било је и оних који за њих нису давали ни по луле дувана.

Влах из Курјаче

Тако се пред кнезом почетком јула 1820. године нашао један извештај. Заправо, пријава. Трговац Арсеније Протић из Рама, варошице на Дунаву, тврдио је да је опљачкан до голе коже. У прилогу је био и списак од седамдесет ставки. Ствари без којих је имућни трговац остао процењене су на 16.158 гроша. Огромна сума у то време.

Протић није имао никакве сумње у то ко је починилац. Тешко да би тадашњег знаменитог и по злу чувеног хајдука Гицу успео да помеша с неким другим. Милош је од капетана рамског тражио додатни извештај. Овај је потврдио да се баш у то време из свог скровишта, негде између планина око Голупца и хомољских шума, Гица спустио до Рама. А биће да је Протићево богатство било превелики изазов за хајдучку чету.

Гица је био знаменита личност у овим крајевима. Влах из села Курјаче, у капетанији рамској, својевремено је био најамник и харамбаша адакалског паше Рецеп Аге. Свиреп, пустахија, али и чувен по надљудској храбрости и ратничкој вештини. Већ је 1813. године Карађорђе пристао да Гица пређе на српску страну.

Радмило Стефановић у свом раду „Гицино хајдуковање у 1820. години", објављеном у „Историјском гласнику" 1953. године, наводи да није познато зашто се одметнуо у хајдуке. Тек, убрзо је постао харамбаша. Чета му није била нарочито бројна, али су сви хајдуци били фанатично одани вођи. Био је веома омиљен не само у свом крају, већ у целој Пожаревачкој нахији. То се најбоље видело по броју јатака који су га крили и штитили. Људи су га или волели или га се плашили, па се није родио тај који би га отерао с врата или, не дај Боже, пријавио властима. Напротив. Гица је богатим наградама и уделом у плену примамљивао незадовољне, слабо плаћене, службенике. Ово му је омогућавало да лако и брзо прелази из једне капетаније у другу, потом из Србије у Турску и Влашку, па из ових натраг.

Ни Дунав ни крш око Поречке реке ни хомољске шуме нису биле никакве препреке за Гицу. Пре ће бити да се радило о неисцрпним склоништима. Ниједна потера није успела да му приђе близу, ма колико била бројна. Нестајао је попут духа. Убрзо је међу сељацима почело да се прича да Гица није од овог света. Зрно га не бије и све тако редом.

Низ Дунав у чуну

Зато је у јулу 1820. године Милош решио да је доста. Има да стане на пут Гици, па од ког год света био. И за то му је одговоран кнез Пожаревачке нахије главом, Марко Тодоровић Абдула. Решен да по сваку цену обави задатак и ухвати Гицу, живог или мртвог, овај је дигао свих својих три стотине момака. За сваки случај, тражио је помоћ од кнеза капетаније Звижда, Петра, као и кнеза Поречке реке Јоксима Милосављевића. Кнежеви су решили да потера буде свеобухватна. Следиће траг Гициног узмицања.

Главну ударну силу водио је лично Абдула, који је са

Илустровао **Ивица Стевановић**

својим момцима наступао ка истоку. За то време Јоксим је имао да поседне прелазе преко Поречке реке, са запада, и да „на друмове стане". Кнез Петар се са својим Звижђанима кретао с југа, од Дунава. Рачунали су да ће Гица, како се обруч буде постепено сужавао, све више да узмиче. На крају, затећи ће се у неком месту као у казану, па ће потери бити лако да га умлати.

Само, нису рачунали на Гицино познавање терена. Овај се, одмах после пљачке у Раму, повукао у планину изнад Голупца. Потом је преко села Брњице прешао у Звижд. Потера би увек наишла на трагове који тек што су се охладили. Хајдуци су им измицали за свега неколико сати. Сељани нису били одмах вољни да сарађују, али им се неколико батина касније језик развезивао. Ипак, губило се силно време у прегањању и убеђивању да открију куда су хајдуци отишли.

За то време, Гица је окренуо ка Дунаву, колико да заметне траг. Тамо је растурио чету, а он се у једном чуну спустио водом до Добре. Док је пловио, држао се обале. Трудио се да што мање упада у очи стражама, којих је било поред реке. Ипак, није увек успевао да измакне. Једна стража га је опазила. Припуцали су, па је хајдук залегао у чун. Мало је веслао, мало одговарао на паљбу.

Пошто је погодио једног, чија је глава извирила иза неког пања, остали су одлучили да је паметније и далеко здравије да се прикују за земљу. Пуцали су тек толико да нико не може да каже да су га пустили да побегне. Утом су стигла и појачања. Пуцњава је привукла потерна одељења, па је са обале тукла салва за салвом. Само, чун је већ био далеко. Када су се коначно обалом пробили до ушћа Добранске реке, затекли су само празан чамац. Од њега су трагови у блату водили некуд узводно. Испоставило се, право ка заседи кнеза Петра.

Овај је са момцима заузео бусију усред оближњег села. Гица је, у пратњи неколицине својих успут покупљених хајдука, улетео право у замку. Пуцало је из кућа, док су се хајдуци под ватром повлачили ка ободу села. Како су они бежали, померала се и паљба. Гица и његови су се пребацивали од плота до плота, од дрвета до дрвета. Неколико минута касније већ су били на ободу шуме. У прави час, пошто је преко ораница стизало појачање.

Кнез Марко Абдула довезао се са својим момцима. Узалуд, хајдуци су се већ изгубили. На попришту је остао само леш једног од њих. Кнежеви су се на тренутак обрадовали, понадали да је у питању Гица. Нису били те среће. Неко је препознао убијеног. Радило се о неком Поречанину.

Без трага и гласа

Потера је наставила ка Поречу. Убрзо се дознало да је Гица поново окупио чету, па ушао у село Кључевац. Они за њим. Када је видео бројност потере, да ће тешко да преживи окршај, харамбаша је одлучио да пређе на турску територију, у Крајину. Марку Абдули није остало друго до да врати потеру. Кнежеви су рачунали да ће Гица морати извесно време да бивствује ван Србије. За сваки случај, оставили су страже.

Таман што се све колико-толико смирило, стигла је вест да је Гица поново освануо у Поречкој реци. Кнежеви су опет дигли потеру, па су хајдуци код Бољетинске реке упали право у заседу. Гицина чета је разбијена, али је харамбаша успео да се извуче и склони у оближње Крушево брдо. Где ће, шта ће, кнежеви наставе потеру. Марко Абдула се жалио да се „раздувала проклета кошава", па не може људе да пребаци лађама, него мора „планином с војском ићи". А то је ипак био Гицин терен.

Из једног доцнијег извештаја, који Стефановић наводи у поменутом раду, види се да је хајдук успешно избегавао све потере и заседе. Ипак, обруч се све више стезао. Остао је без јатака, а нову чету није имао када да окупи. Остао му је само један пут. Опет се склонио у Крајину. Тако су кнежеви могли да поднесу извештај да је све „добро и мирно".

Ипак, изгледа да је и коца Милош схватио колика му опасност прети од непокорног хајдука, који само чека да поново упадне у Србију и настави где је стао. Тако је покушавао да га приволи на повратак, слао му рођаке уз обећање да ће све да му опрости. Овај није одговарао, али је зато писао кнез Марко Тодоровић Абдула. Он се плашио хајдучке освете, па је молио Милоша да Гицину жену Јеленку, иначе покрштену Туркињу из харема Миленка Стојковића, а која је била у Пожаревцу као нека врста таоца, пребаци гдегод друго. Гица је у то време био забављен другим стварима.

У устанку у Влашкој 1821. године био је један од најзначајнијих харамбаша. Успео је да сакупи чету од готово хиљаду људи. Када су се знатније устаничке вође разбегле, Гица је наставио да се одупире Турцима. А кнез Тодоровић Абдула успео је да издејствује да се Јеленка из Пожаревца пребаци у Крагујевац. Тамо ју је запазио коца Милош, а зна се да је био слаб на лепе жене. Убрзо му је постала милосница, малтене друга жена. Јавно је представљана као Мала Госпођа, а родила му је и сина Тодора који је умро као дете (видети оквир).

Након неуспелог устанка у Влашкој и додатног хајдучког ратовања против Турака, за харамбашу Гицу више се није чуло. Остала је само прича која је, готово стидљиво, дотекла до наших дана ■

Приредио
Немања Баћковић

МАЛА ГОСПОЂА

Јеленка је у почетку помагала кнегињи Љубици око деце. Како је говорила турски и влашки, служила је и као преводилац. Ипак, није потрајало, а постала је Милошева љубавница, убрзо и управитељка двора. Позната као Мала Госпођа, имала је огроман утицај на кнеза. Толики, да су јој се чак и кнежева браћа обраћала за услуге. Како је кнегиња Љубица неколико година раније убила претходну кнежеву љубавницу Петрију, и једва спасла главу, то није било могуће са Јеленком Туркињом. Нису долазиле у сукоб, мада веза са кнезом није била никаква тајна.

Мала Госпођа је неко време живела и у Влашкој, а Милан Јовановић Стојимировић у „Силуетама старог Београда" наводи да се понашала као друга кнегиња. Гардероба и путни трошкови су јој често били већи него Љубичини. Напослетку, 1835. године, Милош ју је опремио огромним миразом и удао за Теодора Хербеза, државног саветника и министра финансија. Усвојили су Јеленкину сестричину Јелену, која се удала за Јеврема Грујића, политичара и министра. Јеленка Хербез умрла је 1864. године. На имању које је донела у мираз Јеврем је подигао породичну кућу, данас Дом Јеврема Грујића у Светогорској улици у Београду ■

Портрет Јеленке Хербез који је насликао Урош Кнежевић део је сталне поставке Народног музеја у Београду.

DŽEJMI:

KUVAJ

I

NE BRINI

Jednostavni i fleksibilni recepti

Od 27. aprila

svakog ponedeljka u

13:00

lako

1245

Последња одбрана нашег тела

СПАСОНОСНЕ Т-ЋЕЛИЈЕ

Војска која ни викендима ни празницима не скида униформу

Физичка одбрана

Каже се да добре ограде стварају добре комшије. Кожа, која се састоји од чврсто збијених ћелија и антибактеријског слоја масноћа, држи већину микроорганизама подаље од осетљиве унутрашњости тела. Отвори на телу такође су добро утврђени и брањени. Узрочници болести које удишете у дисајним путевима суочавају се са зидом мембрана прекривеним слузи и увежбаним за хватање микроорганизама. Оне бактерије које прођу završavaju у желуцу, где их стиже језива смрт у јакој киселини. Кад су очи у питању, сузе испирају уљезе јаким ензимима ■

Ваше тело је у непрекидном рату против штетних гостију

Ваше тело је у сталном рату против вискозне војске

Док седите у миру свог дома и читате књигу поред камина или гледате телевизију, трилиони страних освајача почињу опсежни напад на билионе ћелија вашег тела. Познати под називом „патогени”, ти нападачи укључују бактерије, једноћелијска бића која живе да би јела и размножавала се (хм, можда познајете и нека вишећелијска бића са сличном стратегијом...); веће једноћелијске еукариотске организме; вирусе, пакете генских података који преузимају ћелије домаћина и умножавају се у њима; и гљивице.

Бактерије и вируси су далеко најопаснији освајачи. Опасне бактерије ослобађају отрове у телу који изазивају болести попут антракса и црне куге. Вируси оштећују ћелије и изазивају богиње, грип и прехладу, као и многе друге болести. Све у нашем окружењу врви од тих микроскопских уљеза – укључујући и људско тело. Само број бактерија које живе у вашем стомаку вишеструко надилази број свих ћелија у телу: десет према један! Ипак, верни микроскопски војници вашег тела најчешће остварују победе против патогена, користећи као оружје чврсте баријере, грубу силу и надмоћне интелигенте тактике на бојном пољу, што се заједничким именом назива имунолошки (имунски) систем.

Прилагодљиви имунски систем

Бела крвна зрнца, браниоци на првој линији фронта

Када је патоген довољно јак, лукав или бројан да преживи такозване неспецифичне механизме одбране, бригаде адаптивног имунског система улазе у битку како би почистиле непријатеља. Кључне снаге тих јединица су бела крвна зрнца звана лимфоцити. За разлику од својих белих рођака макрофага, лимфоцити су увежбани да нападају само једну посебну врсту патогена.

Постоје две врсте лимфоцита: Б-ћелије и Т-ћелије. Оне се придружују борби када им макрофази проследе податке о патогеним нападачима путем хемијских порука званих „интерлеукини". Након што ухвати патоген, макрофаг преноси појединости о његовим антигенима – молекулима који одликују одређени патоген. На основу тих података имунски систем шаље одређене Б-ћелије и Т-ћелије, опремљене за борбу против баш тих патогена.

Једном када је нападач успешно раскринкан, одбрамбене ћелије се брзо размножавају, стварајући армију која се, опремљена правим оружјем, упућује да уништи уљеза. Б-ћелије преплављују тело антителима, молекулима који или разоружавају патоген или се везују за њега обележавајући га као мету за остала бела крвна зрнца. Када Т-ћелије нађу мету, закаче се за њу и ослобађају отровне хемикалије које ће је уништити. Т-ћелије могу да уништавају и ћелије тела које су заражене вирусом.

Цела битка траје неколико дана, те све то време можете да се осећате врло лоше. Срећом, имунски систем је направљен тако да може да учи из прошлости: док тело производи нове Б-ћелије и Т-ћелије за борбу против патогена, оно такође производи и меморијске ћелије – копије Б-ћелија и Т-ћелија, које остају у телу након што је патоген поражен. Следећи пут када се исти патоген појави, те ћелије помажу да се противнапад покрене брже и уљези почисте пре него што зараза поприми веће размере. Другим речима, развија се имунитет.

Вакцинама се постиже иста ствар тако што вам дају довољно изложености патогенима да развијете меморијске ћелије, али недовољно да се разболите ■

Не брините због отока, то ваш имунски систем креће у напад.

Неспецифична одбрана

Иако је ваш физички одбрамбени систем веома добар, патогени га често пробијају. Тело у почетку одговара противнападима познатим као „неспецифични механизми одбране", названим тако јер не циљају одређену врсту патогена, већ су нека врста тешке артиљерије. На пример, после повреде, бактерије продиру кроз кожу, а ћелије ослобађају хемикалије које се називају „хемијски медијатори", покрећући неспецифичну одбрану, познату као упални процес.

Неколико минута након пробоја, крвни судови се шире и крв и друге течности доспевају у ткиво око посекотине носећи различите врсте белих крвних зрнаца, која уништавају уљезе. Најтеже јединице су макрофази, бела крвна зрнца са незаситим апетитом за стране честице. Када макрофаг открије хемијски траг бактерије, он граби уљеза, прогута га, раздвоји га ензимима и испљуне делове – да не кажемо, оглодане кости. Један макрофаг може да прогута око 100 бактерија пре него што га сопствене хемикалије за варење непријатеља не униште изнутра ■

Нападачка тактика Б-ћелија

Б-ћелије циљају и уништавају само одређене бактерије и друге нападаче

1. БАКТЕРИЈА

Бактерија која уђе у ваше тело има својствене антигене на својој површини.

2. АНТИГЕН – УНИФОРМА БАКТЕРИЈА

Ти посебни молекули омогућавају вашем имунском систему да препозна да бактерија није ћелија тела.

3. МАКРОФАГ ТЕРМИНАТОР И ШПИЈУН

Бела крвна зрнца гутају и варе све патогене на које наиђу.

4. ПОКАЗИВАЊЕ СИЛЕ

На почетку упале, макрофази гутају бактерије.

5. КОНТРАОБАВЕШТАЈНА ДЕЈСТВА

Када ухвати бактерију, макрофаг дојављује Б-ћелијама њене антигене, односно својства патогена.

6. РЕГРУТАЦИЈА Б-ЋЕЛИЈА

Поруку прима одређена Б-ћелија која препознаје антиген и креће у битку са патогенима.

7. НЕПОДУДАРНЕ Б-ЋЕЛИЈЕ

Остале Б-ћелије, створене за напад на друге патогене, не препознају антиген.

8. ОМАСОВЉЕЊЕ ЈЕДИНИЦА

Одговарајуће Б-ћелије се умножавају, стварајући много ћелија плазме које ће се борити против свих бактерија у телу.

9. ЋЕЛИЈЕ ИСТОРИЧАРИ

Одговарајућа Б-ћелија се такође умножава стварајући ћелије памћења, које ће брзо стварати умношке ако се иста бактерија икада врати.

10. АНТИТЕЛА

Плазма ћелије ослобађају антитела која онемогућавају деловање бактерија тако што се везују за њихове антигене и обележавају их за уништење.

11. ФАГОЦИТИ

Бела крвна зрнца фагоцити препознају „локаторска" антитела, хватају бактерије и гутају их.

Да ли сте знали? Др Карл Ландштајнер први је уочио основне људске крвне групе А, Б, АБ и О још 1901. године.

5 чињеница о имунском систему

1 Лек понекад може да нашкоди

Кијање, кашаљ, бол у грлу и повишена температура су средства за протеривање патогена, те су неопходне пропратне неугодности у борби против њих.

2 Војници имунитета су свуда

Једна кап крви садржи око 375.000 белих крвних зрнаца, а крв чини седам одсто ваше укупне телесне тежине.

3 Имунитет се „позајмљује"

Антитела у мајчином млеку дају бебама привремени имунитет од болести на које је мајка имуна, спречавајући заразу одојчета.

4 Носе се и са унутрашњим невољама

Поред борбе са патогенима, Т-ћелије боре се и са ћелијама рака, те неке терапије против рака делују тако што повећавају број Т-ћелија.

5 Потешкоће са променама

Нажалост, не можете да развијете трајни имунитет на вирусе јер они непрекидно мутирају.

Отечени крајници зрели за вађење

Лимфни систем

1. КРАЈНИЦИ

Лимфно ткиво пуно лимфоцита који нападају бактерије које уђу у тело кроз нос или уста.

2. ЛЕВА ПОТКЉУЧНА ВЕНА

Једна од две велике вене кроз коју пролази лимфа која се враћа у крвоток.

3. ДЕСНИ ЛИМФНИ КАНАЛ

Пролаз који води од лимфних судова до десне поткључне вене.

4. ДЕСНА ПОТКЉУЧНА ВЕНА

Друга од две поткључне вене која се простире на супротну страну.

5. СЛЕЗИНА

Орган у коме се налазе бела крвна зрнца која нападају патогене у крвотоку.

6. ГРОЗД ЛИМФНИХ ЧВОРОВА

Смештени су дуж лимфних жила по целом телу како би пречишћавали лимфу док се враћа у крвоток.

7. ЛЕВИ ЛИМФНИ КАНАЛ

Пролаз који води од лимфних судова до леве поткључне вене.

8. ГРУДНА ЖЛЕЗДА

Орган у којем лимфоцити произведени у коштаној сржи сазревају у специјализоване Т-ћелије.

9. ГРУДНИ КАНАЛ

Највећа лимфна жила у телу.

10. ЛИМФНИ СУДОВИ

Лимфа се сакупља у ситним капиларима који се шире у веће. Мишићи скелета гурају лимфу кроз жиле назад у крвоток.

11. ПЕЈЕРОВА ПЛОЧА

Чворићи лимфног ткива који подржавају бела крвна зрнца која се боре против патогена у цревима.

12. КОШТАНА СРЖ

Место на којем се производе бела крвна зрнца.

Лимфни систем је мрежа органа и лимфних судова која сакупља лимфу – течност која се излучила из крвотока у телесна ткива – и враћа је у крвоток. Игра кључну улогу и у имунском систему пошто пречишћава патогене из лимфе и ствара основу за лимфоците.

Поремећаји имунског система

Ко чува стражаре?

Имунски систем је снажна одбрамбена снага, али када дође до квара у њему, штета може да буде већа од оне коју причињава болест. Тако су алергије резултат превише ревносног одговора имунског система. Као одговор на нешто сразмерно доброћудно, попут полена, покрећу се претеране мере за избацивање патогена што може да изазове отежано дисање, губитак свести, анафилактички шок, а у најгорем случају и смртоносни пад крвног притиска. Код аутоимуних поремећаја попут реуматоидног артритиса, имунски систем не препознаје сопствене ћелије и напада их ■

Приликом алергијске реакције, тело прибегава кијању да би избацило прилично безопасне патогене

Код реуматоидног артритиса имунски систем напада синовијалне мембране зглобова

Лимфни чворови

Пречишћавају патогене који се крећу кроз лимфне судове.

Ваш имунски систем зависи од тих чворића пречника од 1 до 25 милиметара у борби против патогена. Док лимфа пролази кроз мрежу влакана у чвору, бела крвна зрнца је пречишћавају, уништавајући све патогене које нађу.

Најљући противници

Најсмртоноснији – COVID-19

Многи људи широм света изградили су имунитет на сезонске врсте грипа, а COVID-19 је нови вирус на који нико није имун. Умрло је око 5,9% пацијената заражених COVID-19, у поређењу са мање од 1% оних заражених вирусом грипа.

Најзаразнији – богиње

Једна особа заражена богињама прошириће вирус на готово сваку невакцинисану особу на коју наиђе. На срећу, вакцина је веома делотворна.

Најупорнија – туберкулоза

Чак и у древним египатским мумијама нађени су трагови туберкулозе, а око две милијарде људи је њоме заражено и данас.

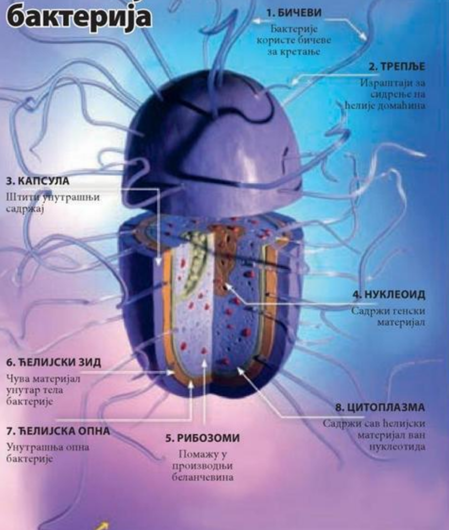

Упознајте свог непријатеља

Бактерије

Бактерије су најмањи и, далеко, најбројнији облик живота на Земљи. У сваком тренутку по нама и у нама живе билиони тих једноћелијских бића, повећавајући нам укупну телесну тежину за око четири килограма.

Слика вируса ХИВ-1 (зелене боје) насталог из узгајаних лимфоцита начињена електронским микрографом.

Шта је ХИВ и како утиче на имунски систем?

Вирус стечене имунодефицијенције (ХИВ) је ретровирус (вирус који носи рибонуклеинску киселину – РНК), који се преноси путем телесних течности. Као и други смртоносни вируси, ХИВ упада у ћелије и брзо се размножава у њима. Он зарази површину ћелија везујући се за CD_4 молекуле, чак и оне на Т-ћелијама које се боре против њега. Уништава ћелију домаћина, а копије вируса настављају поход ка осталим ћелијама. Како вирус уништава и Т-ћелије, имунски систем постаје све слабији. Када изгуби превише Т-ћелија, тело постаје подложно заразама, што је стање познато као синдром стечене имунодефицијенције (сида или AIDS) ■

Ћелије вируса ХИВ које се везују за CD4 молекуле Т-ћелија.

1. Одлазни лимфни суд Суд кроз који филтрирана лимфа излази из лимфног чвора.

2. Залистак Спречава повратак лимфе у лимфни чвор.

3. Вена Пролаз за крв која напушта лимфни чвор.

4. Артерија Снабдева лимфни чвор новом крвљу.

5. Ретикуларна влакна Деле лимфни чвор на појединачне ћелије.

6. Капсула Заштитна влакна која окружују лимфни чвор.

7. Синус Канал који успорава проток лимфе, пружајући тако макрофазима довољно времена да униште патогене.

8. Долазни лимфни суд Суд кроз који лимфа улази у лимфни чвор

9. Лимфоцити Т-ћелије, Б-ћелије и ћелије-„природне убице" које се боре против инфекција.

10. Герминативни центар Место на којем се лимфоцити размножавају и сазревају.

11. Макрофази Велика бела крвна зрнца која гутају и уништавају патогене

Да ли сте знали? Око 33 милиона људи широм света живело је са вирусом ХИВ или сидом 2008. године

Приредио **Срђан Николић**

КО РАДИ (НЕ) БОЈИ СЕ ГЛАДИ

- **59.941** динара – просечна зарада у Србији у јануару 2020. године (без пореза и доприноса).
- **50** минута дневно просечан канцеларијски радник проведе тражећи затурене документе и друга средства за рад.
- **0,1** одсто – стопа незапослености у Катару, најмања на свету.
- **24** сата дневно, 365 дана у години, а највише викендом и празницима, раде маме.
- **4** до **9** особа идеалан је број људи који раде у истој групи.
- **874** јена је минимална цена сатнице у Јапану (878 динара).
- **195** милиона људи широм света, према проценама стручњака, до сада је остало без посла због епидемије вируса короне.

- **1886.** године у Чикагу (САД) одржани су велики раднички протести, а у знак сећања на тај догађај први мај проглашен је за међународни празник рада.
- **90.000** сати проведе на послу човек који ради осам сати дневно од 20. до 65. године.
- **9,7** одсто – стопа незапослености у Србији крајем 2019. године.
- **1.** понедељак у септембру је дан кад се у САД и Канади слави празник рада.
- **165** држава на свету слави Први мај као празник рада.
- **25** килограма је највећи терет који сме да подигне жена запослена у Француској.
- **20** одсто више успеха у послу имају они који спавају 8 сати дневно у односу на „ноћне птице".

М. Б.

Календар нових празника

С ОСМЕХОМ И БЕЗ „ШИЦ”

Државни и верски празници добили су необичну конкуренцију – међународне празнике свега и свачега. Увели су их нови нараштаји којима није стало само до обичаја већ и до других, по њима значајних догађаја

Дан броја π

4. март

Нешто пре четрнаест часова почиње гужва на бројним универзитетима у свету. Професори и студенти заједно мрмљају низ бројева грицкајући пицу уз гутљаје кока-коле док се из звучника ори песма „Пи” британске поп певачице Кејт Буш. Тако се прославља Дан броја π. На замисао да се Лудолфовом броју (3,1415926), математичкој константи која може да се дефинише као однос обима и пречника круга, ода почаст и да он добије свој дан дошао је канадски физичар Лари Шоу. Из самог броја извучено је све – 3 за месец март, 14 као дан кад је у 1 сат, 59 минута и 26 секунди почело прво надметање младих математичара ■

Дан за грљење мачака

Најзад су и мачке добиле свој дан. Кућни љубимци вероватно не знају шта је то грубост, али луталицама је то, нажалост, познато. Сада уместо повика „шиц!" и гађања свим и свачим, бар 3. маја све мачке заслужују лепе речи и мало нежности. Под слоганом „Загрли своју мачку" поштоваоци животиња и љубитељи ових четвороножних ловаца на мишеве у америчкој савезној држави Алабама први су 3. мај одредили за празник мачака ■

Дан пешкира

Овај празнични дан кад се пешкир носи око врата посвећен је рано преминулом британском писцу Дагласу Адамсу (1952–2001). Успоставили су га верни читаоци његовог серијала научнофантастичних комедија „Аутостоперски водич кроз галаксију". Дан пешкира први пут је обележен две недеље после Адамсове смрти, као почаст предмету који је изузетно важан део пртљага сваког аутостопера ■

Дан пољубаца

О пољупцу су изречена многа нежна и мудра објашњења. Сусрет два пара усана нашао се у причама, међу музичким нотама, на сликарским платнима, али и као тема научних расправа. Научници су открили да је љубљење вишеструко корисно по здравље јер се појачава рад жлезда с унутрашњим лучењем. Ендорфина, хормона среће, тада је много више, а кортизола, хормона страха, знатно мање. Надбубрежна жлезда лучи више адреналина и пулс се убрзава. Тако су удруженим снагама романтика и здравље устоличили пољубац као светски празник. Што их се више размени 6. јула, то је значај већи, кажу покретачи и присталице љубљења ■

Дан хлеба с маслацем

Парче хлеба намазано маслацем без сумње је укусан залогај. На трпезе широм света стигло је из Немачке где је још у 16. веку сматрано здравим и потпуним оброком, поготово за децу. За јело је служен ујутро и увече уз млеко или чај, каткад и с кобасицом као појачањем. Свечани повратак једноставног оброка уприличили су млади Немачке и 26. септембар прогласили даном кад се за доручак једе хлеб намазан маслацем. Њихов пример следили су и многи други у свету ■

Дан смеха

Готово сви знају да је „смајли" мали округли знак жуте боје који приказује насмејано лице. Чим га је 1963. године осмислио амерички дизајнер Харви Бол (1921–2001), знало се да ће да освоји не само Вустер у Масачусетсу, родно место свог творца, већ и цео свет и да ће сваком да измами осмех. Тако је и било. „Смајли" је могао да се види на свим меридијанима као заштитни знак неког производа, као украс, значка, налепница, балон. Знак насмејаног лица, добродушан и опуштајући, био је и остао симбол среће за све генерације. А онда је добио и свој дан. Творац знака прогласио је 1999. године у Масачусетсу трећи дан октобра за светски дан смеха. Са жутом маском стилизованог насмејаног лица, поручио је да је пожељно да се барем тог дана свуда чује смех ■

Дан чоколаде

Дан чоколаде први пут је обележен у Музеју чоколаде у Келну, када је клуб произвођача овог слаткиша свечано приказао велики избор разних врста ове посластице с намером да потрошачима омогући да сазнају што више о понуди на тржишту, али и о настанку, производњи и разликама међу различитим чоколадама. Сва чула окупљених уживала су у слаткој светковини. Очима су бирали, потом дубоко удисали, па уз осмех пуштали да им чоколада клизне у грло ■

С. Д.

Ма ШТА кажеш! Х. Е. К.

Јутарња тоалета војника у логору

Уређује **Драгомир Ацовић**

Василиј Васиљевич Верешчагин, руски сликар, рођен је 1842. године у близини Новгорода, а умро је 1904. у Порт Артуру, на Далеком Истоку

КАД МОЖЕТЕ, А УМЕТЕ...

Василиј Верешчагин вероватно је један од највећих светских уметника чије су главне сликарске тема биле рат и светска беспућа. У свом огромном делу, које броји на стотине слика разних формата, Верешчагин је забележио сцене славних победа и пораза, ликове генерала и обичних редова, победнике и побеђене, преживеле и оне који нису! Између тих дела, остало је и много онога што приказује рат са оне стране која често остаје скривена и заборављена. Осим овде, у „Забавнику"!

Доле лево – опело палима у Бугарској. Доле: трофеји бојног поља у Средњој Азији

Десно – хор дервиша проси милостињу, Средња Азија

Лево – Време људождера

БЛАГА МУЗЕЈА МЕРИХИЛ

На самој граници америчких држава Вашингтон и Орегон, изнад долине реке Колумбија, налази се раскошни дом америчког милионера Самјуела Хила. Изграђен је почетком двадесетих година прошлог века, када се Хил носио мишљу да ту сагради нови град за породице квекера. Његове широке друштвене везе учиниле су да ово забачено место постане средиште сусрета бројних занимљивих личности из читавог света. После сукоба са сином, румунским краљем Каролом II, његова мати се привремено склонила овде, завештавши садашњем музеју део својих драгоцености и успомена. Тако је део приче о југословенској краљевској породици стигао на обале реке Колумбије!

Намештај краљице Марије (горе) и неколико дарова од сребрне срме и злата, које је румунска краљица добила од своје кћери и зета, југословенског краљевског пара.

Коњаничка статуа краља Александра Првог, Маријиног зета

Самјуел Хил, у младости

Марија од Румуније, у позној младости

Верешчагин – Хапшење шпијуна у Бугарској 1877. године

САМ СВОЈ Х

Попео се на приколицу како би зауставио бујицу кукуруза која је неконтролисано ишла у силос. Онда му је нога улетела у рупу, а свардла су је повукла...

Прошлогодишњи Велики петак, 19. априла, почео је као и сваки други дан за Курта Касера. Већ три генерације његова породица обрађивала је хектаре земље на североистоку Небраске, САД. Попушио је цигарету на миру, обуо чизме, у џеп панталона ставио перорез и изашао. Није журио. Године живота и исцрпљујућег рада научиле су га да журба увек доноси опасност. Пажња попусти и очас дође до неке несреће. Поготово ако је у близини пољопривредна механизација. А Касер је имао све што је неопходно за рад на њиви.

Напољу је чекао камион напуњен кукурузом. Радници су га спремили претходног дана, док је Касер морао да га одвезе до силоса. Дан је био савршен за вожњу. Небо без облака, док се температура пела из сата у сат. Ипак, знао је да је пролеће врло варљиво у Небраски. Очас је могла да се сручи киша. Ако дође до тога, натопиће кукуруз у камиону, а онда може да га изручи једино на ђубриште.

Кад је стигао до силоса, ту није било никога. Радницима је дао слободне дане за празник. Заправо, километрима около није било људи. Зауставио је возило непосредно поред приколице за кукуруз. У приколици су била огромна свардла, прекривена решетком. Курт је довукао машину с великом цеви. Свардла су вртела зрна и слала их уз цев. Из отвора цеви кукуруз би куљао у силос.

Отворио је камионску приколицу и зрна су покуљала преко решетке ка свардлима у другој приколици. Укључио је машину и кукуруз је брзо кренуо ка силосу. Како то обично бива, нешто је пошло наопако, после свега минут или два.

Испоставило се да је кукуруз из камиона пребрзо шикљао у приколицу. Бујица зрна практично је заглавила свардла. Убрзо је почело да се прелива преко ивице. Курт се попео на решетку. Намерио је да затвори приколицу и смањи доток зрна. У журби, заборавио је повелику рупу на решетки. Лично ју је просекао неколико месеци раније. Тек када му је стопало пролетело у кукуруз, схватио је да је налетео право на њу. Осетио је да му нешто гњечи стопало. Свардла су се још вртела. И увлачила га у приколицу.

Утом је и кукуруз престао да цури из приколице камиона. Свардла су му цепала месо, одвајала га од костију. Вукао је ногу, покушавао да је ишчупа из машине. Да све буде горе, повукла су и панталоне, па се Курт тресао као да га нека џиновска рука бацака около.

Могао је да види огољену цеваницу. Помислио је како се кост чудно беласа насупрот црвеном металу приколице. Није било много крви. То га је зачудило. Двадесетак центиметара ноге било је без меса. Утом је видео како његово откинуто стопало клизи кроз свардла као крпена лутка. Завршило је у отвору цеви, и даље у силосу. Помислио је да је макар сачувао главу.

Али машина је и даље гутала оно што је остало од ноге. Повлачила га је све јаче и јаче. Није могао да дохвати команде и искључи је. Урлао је, а онда схватио да нико не може да му притекне у помоћ. Сетио се мобилног телефона. Грозничаво је претраживао џепове а справице није било. Онда је приметио одсјај међу свардлима. Телефон је путовао ка силосу. У силном батргању испао му је из џепа и пропао кроз решетку.

Рукама је држао голу кост ноге. И даље се борио, покушавао да је извуче. Није успевао ни за милиметар, а притисак је био све јачи. Свардла су га увлачила. Било је питање тренутка када ће морати да попусти. Остаће без ноге и, последично, убрзо и без главе. Онесвестиће се од губитка крви и то ће бити крај. Готово да се помирио са судбином, када му је синуло. У џепу панталона и даље је имао перорез.

Био је то јефтин рекламни нож, какав семенаре деле пољопривредницима. Извадио га је из џепа и отворио. Сечиво је било дугачко свега десетак центиметара. Гледао је челик, гледао је ногу у машини. Рупа је била довољно велика да кроз њу повуче још макар неколико центиметара ноге. Колено, а онда следи чупање целе ноге. Смрт.

Левом руком повукао је остатке панталона и оголио цеваницу. У десној је држао нож. Брзо је почео да пресеца мишиће, тетиве, ткиво. Шта год да је успео да дохвати сечивом. Прсти су му били црвени од крви. Осећао је сваки рез. И настављао. Дршка ножа постала је клизава од крви. Што ју је јаче стискао, више је бежала из руке. Све док нож није исклизнуо. Некако је успео да га ухвати левом руком. На тренутак је одахнуо. Да је остао без ножа, остао би и без главе.

Обрисао је дршку о панталоне и наставио да сече

сопствену ногу. Као да није осећао бол. Кроз главу му је струјала само једна мисао: мора да преживи, по сваку цену. Јачи је од глупе машине.

Када је пресекао последњи мишић и последњу тетиву, Курт је извукао ногу. Оно што је остало од ње. Бацио је нож и склизнуо нагонски да искључи машину. Потом се довукао до кабине камиона. И њега је искључио. У тренутку је помислио да је штета да се троши гориво. Потом се срушио на земљу.

Гледао је ка гаражи. Тамо је био телефон. Спас! Лактовима се укопао у тло и повукао у том смеру. Морао је да издржи још само седамдесетак метара. Пузао је и неколико пута је морао да се заустави, да се одмори. Само минут. А онда је настављао. Заустављање је значило смрт. Вукао се, батргао, одбацивао. То је било најдужих седамдесетак метара у његовом животу.

Када се коначно довукао до гараже, успентрао се на сто и дограбио телефон. Потом се срушио на под. Није позвао спасилачке службе, већ сина Адама. Овај је добар део живота провео у ватрогасној служби. Знаће већ шта мора да уради.

Адам је у том тренутку био у продавници. Када се јавио, успео је само да разабере да је Курт остао без стопала и да му хитно треба помоћ. Разабрао је и реч „машина". Његов отац бесомучно је понављао да му пошаље Хитну помоћ. Онда се веза прекинула.

Касер Млађи нашао се у неколико секунди за воланом камионета. Бесомучно је газио педалу гаса, јурио готово празним путевима. Успут је звао Хитну помоћ. Плашио се најгорег. Ако закасни, отац ће да искрвари.

Пет минута од позива Адам је био код гараже. Видео је машину. Обилазио ју је, али оца није било. Онда је видео крв. Траг је водио ка гаражи. Потрчао је и затекао га како крвари на поду. Пушио је. Веровао је да му је то последња цигарета у животу. Адам је само успео да прозбори:

– Колико је лоше?

Курт је погледао наниже, тамо где је до пре двадесетак минута било стопало. Између два дима успео је да прозбори:

– Паааа... Изгледа да сам поприлично забрљао.

Тек онда се Адам осмелио да погледа на ту страну. Нога је била унакажена, патрљак кости извиривао је из пресечених мишића. Све прекривено крвљу и прашином. Позвао је шефа своје ватрогасне јединице. Иако је Хитна помоћ била на путу, тражио је хеликоптер. Онда је почео да размишља као ватрогасац. Запиткивао је оца којешта. Желео је да га одржи при свести. Неколико минута касније, у гаражу је нахрупила екипа Хитне помоћи.

Курта су пажљиво положили на носила. Онесвестио се тек у току вожње. Себи је дошао у хеликоптеру. Пребацивали су га у болницу у Линколну.

* * *

Две операције и три недеље касније, Курт Касер се вратио на имање. Патрљак ноге био му је обмотан завојима нешто испод колена. Ипак, није успевао да се смири. Обилазио је имање на штакама. А четири месеца касније стигла је и протеза. Поново је могао да ради оно што је једино знао. Да обрађује земљу. Надаље, знатно пажљивије ■

Н. Б.

ИРУРГ

Само да сад добро бацим ову последњу боћу, па да прослављамо!

Да ли мириси имају утицај на чуло укуса?

Осећај укуса настаје захваљујући дејству пријемника у устима и односи се на неки од пет основних надражаја које могу да открију чулне квржице на језику: слатко, слано, кисело, горко и умами (на јапанском „пријатан укус”). С друге стране, чулни пријемници у носу могу да осете на хиљаде различитих мириса које до њих доносе испарљива једињења. Мешањем те две врсте надражаја добија се оно што називамо „укус”, те оба чула имају подједнако важну улогу када је у питању доживљај хране или света који нас окружује ■

Хвала небесима да га протерах више! Уби ме овај затвор, мучи већ миленијумима.

Да ли на Земљи постоји место без бактерија?

Бактерије су населиле нашу планету свеобухватније од било ког другог организма. Живе на дубинама од преко 11 километара у Тихом океану, као и на висинама од преко 40 километара, у највишим деловима стратосфере. Постоје и бактерије које живе у стенама, оне које из својих једноћелијских тела избацују радиоактивне материје, а неке могу да преживе и у кипућој води. Некада се веровало да је пустиња Атакама у Чилеу, у Јужној Америци, потпуно беживотна, али су научници 2006. године открили бактерије које су се населиле у камењу и за преживљавање користиле бесмислено мале количине влаге које слане стене упијају из ваздуха. У окружењу у којем се људи обично крећу могуће је смањити број бактерија, али их је немогуће потпуно уклонити. Један сој бактерија успео је да преживи чак и темељни и строги поступак стерилизације који се обавља у постројењима Насе. Због тога су кратери активних вулкана у којима се крчка лава једина места на планети за која је поуздано утврђено да на њима нема бактерија ■

Да ли је безбедно јести псећу храну?

Храна за псе је прилагођена метаболизму кучића, те у њој има више масти и мање беланчевина него што је потребно нашем телу. Уз то, њихова храна је обогаћена витамином А у количинама које су на дуже стазе штетне по људско здравље. Наравно, ако у недостатку хране у фрижидеру одлучите да опљачкате залихе свог љубимца и поједете једну конзерву неког његовог специјалитета, ништа вам се нарочито неће десити.

Иако се храна за псе обично производи од остатака преосталих од спремања хране за људе, далеко већи ризик је то што се на храну за кућне љубимце не примењују строги безбедносни прописи који важе у случају наших намирница. Због тога се више пута дешавало да је та храна била покварена или заражена неком бактеријом. Зато је далеко боља замисао да нађете ресторан брзе хране који ради целу ноћ, него да ујутру нађете свог љубимца опхрваног душевним болом како цвилећи њушка празне конзерве ■

Хе, хе, и после кажу – „Псећи живот!”

Аааа! Нека ме неко извуче одавде!

Зашто авиони не могу да лете у свемиру?

Авиони *могу* да лете у свемиру, и то раде већ добрих 50 година, премда то нису оне летелице које можете да видите на аеродромима. Тим „обичним” авионима потребан је ваздух како би остварили силу потиска која ће их подићи увис и како би мотори могли да им раде, а свемир је вакуум у којем нема ваздуха. Први авион који је успео да стигне до свемира био је „X-15”, а направио га је амерички Национални саветодавни одбор за аеронаутику (NACA), од којег је касније настала Наса. Први лет имао је у јуну 1959. године, а како би створио потисак у неповољним условима разређених слојева атмосфере и остао стабилан док лети брзином готово пет пута већом од брзине звука, крила су му била танка и здепаста, те је више подсећао на ракету него на авион. Летелица је имала у то време револуционарни ракетни мотор чија је снага могла да се подешава као на обичним авионским моторима. У јулу и августу 1963. године овај авион успео је да се подигне на преко 100 километара изнад површине планете и на тај начин пређе замишљену Карманову линију (договором одређену границу свемира). Рекорд је постигао у августу, попевши се до висине од 107,8 километара. Искуства инжењера и пилота са лета на „X-15” искоришћена су за развој програма свемирских шатлова и туристичких летелица за посету свемиру каква је, на пример, летелица предузећа „Вирџин галактик” ■

С. Н.

Повест кроз четвора врата

ПРЕГОВАРАЧИ ОКРУГЛОГ СТОЛА

Необична улога једног хришћанина, а представника турске стране у чувеним мировним преговорима у Сремским Карловцима 1699. године

Тринаестог новембра 1698. године, у прозрачно јутро тачно у осам сати – у најповољнији тренутак, како су то одредили османски астролози – преговарачке делегације османског султана Мустафе II и његових хришћанских непријатеља окупљених у Свету лигу (Хабзбуршко царство, Венеција, Пољска), Русије, као и представници посредничких сила, Енглеске и Холандије, свечано су заузели своја места у посебно припремљеној дрвеној дворани (бараци) недалеко од Сремских Карловаца.

Према претходном договору, свака од делегација ушла је на посебно за њу припремљен улаз – начин да се избегну расправе око права првенства. Сваки од преговарача заузео је своје место око овалног стола посебно израђеног за ту прилику, чиме је превазиђено протоколарно питање ко ће заузети значајније место. Једина разлика била је у седиштима: док су западњаци имали столице, турска делегација седела је подвијених ногу на миндерлуку. Почели су преговори који је требало да донесу општи мир у југоисточној Европи, у којој је већ 15 година трајао рат, прозван Велики бечки рат.

Бечки рат почео је 1683. године великом офанзивом турске војске која је опколила царски Беч. Био је то последњи османски поход на запад који се завршио поразом и постепеним повлачењем османске силе из Мађарске.

Битка код Сенте 1697. године претходила је Карловачком миру

Османлије су 1686. изгубиле Будим да би две године касније ћесареве трупе заузеле и Београд и продрле преко Дунава дубоко на Балкан, све до Скопља и Призрена. Онда се талас ратне среће преокренуо, па су се аустријске трупе (праћене сеобом српског становништва) повукле ка северу, да би нови турски талас напада био заустављен у великој бици код Сенте 1697. године. У том тешком поразу Османлије су изгубиле и великог везира као и 30.000 војника.

Поред рата са Аустријом, Османска царевина је истовремено ратовала и са Венецијом на Пелопонезу и Средоземљу, са Пољско-литванском унијом у Украјини и са Русијом на Црном мору. Након година рата и низа пораза и понеке победе, исцрпљено Османско царство, посредством Енглеске и Холандије, покренуло је мировне преговоре на неутралној земљи између две војске – у Сремским Карловцима.

Велики драгоман, чувар тајне

Дипломатски састанак у Карловцима био је нова врста преговора какве до тада Османска царевина није водила. Наиме, први пут се преговарало о сталном миру и о званичном повлачењу исламске управе са једног великог подручја (Мађарска, Хрватска, Славонија, Далмација, простор северно од Дунава и западно од Тисе), као и признавању суверенитета противничке стране на свим оним подручјима која су хришћанске војске заузеле, односно физички држале (начело *uti possidetis*). Венецијански представник на преговорима (Руцини) овако је истакао промену у понашању османских преговарача:

„Редак је случај у историји видети Турке спремне да воде преговоре као да су једнаки са осталима...”

Османлије су са „неверницима” по обичају закључивали само једностране уговоре о примирју, према којима се нису јасно одређивале границе између исламског царства и његових суседа („отворена граница”), пошто су хришћанске земље сматране за *дар-ал-харб*, односно простор за ратовање, у који су и у годинама мира упадале исламске газије, борци џихада – светог рата. Исламски шеријатски обичаји нису предвиђали могућности да се једном освојена подручја препусте неверницима, па су због тога преговори били додатно осетљиви за османске преговараче свесне промена у новој европској дипломатији и међународном праву. Овај пут у Карловцима граница је требало да буде јасно одређена и да се затим на земљишту спроведе разграничење.

Посебна необичност на преговорима у Карловцима била је чињеница да је један од два османска опуномоћена преговарача био – хришћанин. Османску царевину у овим важним преговорима представљао је, уз Рами Мехмед-ефендију, секретара великог везира, и „велики драгоман” при Великој порти – Александар Маврокордатос. У пуномоћју за преговоре које је добио од султана, Маврокордатос је назван „најугледнијим међу угледницима хришћанског народа...”

Посао драгомана као преводиоца за Осмалије и странце у Истанбулу био је познат вековима. Драгомани су били различитог порекла или знања, али сви су имали исту улогу – да буду посредници, нека врста живог „моста” између Османлија и различитих група станаца – дипломата,

Велики драгоман Александар Маврокордатос

трговаца, помораца, богатих путника – којих је увек било много у милионском Истанбулу.

У време опадања османске силе и јачања веза са модерним и све јачим европским земљама, порасла је на Високој порти потреба за европски образованим људима који су добро познавали не само многе језике, него и друге модерне европске обичаје и знања, попут дипломатских. Тако су припадници богатог грчког грађанства називани *фанариоти* (по делу Цариграда у коме су живели – Фанару) укључивани у државну службу или бирани за турске представнике у вазалним кнежевинама (Влашкој и Молдавији), а попуњавали су и хијерархију цариградске Православне цркве, која је такође на неки начин била део османског поретка.

На Порти је у 17. веку уведено и звање великог драгомана, то јест, главног преводиоца који је био десна рука великих везира у његовим сусретима са странцима а имао је и приступ самом султану. Чињеница да су велики драгомани често по струци били и образовани лекари, давала им је вишеструк значај код Османлија.

Памћење корена

Александар Маврокордатос (рођен 1641), син богатог трговца, студирао је медицину у Италији, а затим је обављао разне дужности као лекар страних посланика у Цариграду, наставник и „велики логотет” у Патријаршији пре него што је изабран за секретара временски првог великог драгомана фанариотског порекла – Никусија. Маврокордатос је 1673. године наследио звање свог претходника, што је подразумевало и посебна права и почасти какве су хришћани у Турској ретко имали. Тако је могао да, попут паша и везира, јаше кроз престоницу праћен оружаном пратњом коњаника, да поседује грб, да буде ослобођен пореза, да има браду, да купује пробране робиње, као и да носи посебну, скупу одећу и нарочиту капу од хермелина, по којој се разликовао од своје околине.

Велики драгоман је у суштини имао ранг везира, јер је такође присуствовао састанцима на дивану (Великој порти). Маврокордатос је био и писац бројних медицинских и историјских дела, а био је познат и као велики љубитељ и скупљач књига. Своју посвећену службу Османлијама (током владавине чак пет султана) објаснио је на следећи начин:

„Ми се покоравамо ономе што је речено у Јеванђељу – дај ћесару ћесарево а Богу божје. Ми хришћани не мешамо оно што је привремено и пропадљиво са оним што је божанско и вечито.”

Ипак, Грк није заборављао своје православне корене. Током дуге каријере више пута је показао бригу да заштити интересе православних хришћана, а у првом реду Грка. Тако је његовом заслугом Православној цркви враћено

право надзора над Црквом Светог гроба у Јерусалиму, које су Турци, под утицајем француске дипломатије, у једном тренутку пренели на католичке редовнике. Велики драгоман је вероватно утицао и на то да за српског патријарха након бекства патријарха Арсенија III у Угарску буде постављен Грк Калиник I (српски патријарх 1691–1710) за кога се причало да је његов рођак.

Положај великог драгомана, уз све материјалне користи, није био лишен тешкоћа и разних опасности својствених османској власти, посебно у немирним временима. Тако се приликом смена или смрти неког од великих везира Маврокордатос више пута обрео у тамници и био оптужен да је издао или продавао државне тајне. Способни и окретни велики драгоман успевао је да се сваки пут извуче из невоље и да се врати на стари положај уз додатне почасти. Тако је једном од султана добио и звање „чувара тајне" – почаст какву више ниједан велики драгоман није добио до краја Османског царства.

Памет, спретност и маштовитост великог драгомана били су пословични. Маврокордатос је био тај који је приликом припрема преговора у Карловцима смислио решење да се направе посебни улази на вратима за преговараче, као и посебан округли сто за преговоре. Он је био у суштини и главни турски преговарач, јер други готово да ниједном није отворио уста током седамдесет и два дана колико су трајали преговори. Запамћен је и као главни творац Карловачког уговора о миру.

Преговори

Основ договора у Карловцима припремили су у тајним претходним разговорима у Једрену (1697/1698) велики драгоман Маврокордатос, који је заступао великог везира Амџазаде Хусеин-пашу Ћуприлића, и енглески посланик у Цариграду Вилијам Пеџет. Енглеска је имала интерес да њена савезница у ратовима са Француском – Аустрија – закључи мир на истоку, како би могла да се у потпуности укључи у могући нови сукоб са државом Луја XIV. С друге стране, Маврокордатос је морао да спречава покушаје француских дипломата да поткопају мировне преговоре и подстакну Цариград на нови сукоб са Аустријом.

У стилу тог барокног времена, церемонијал и протокол имали су значајно место током мировног конгреса. Уз представнике Свете лиге парадирао је пук кирасира на јаким коњима, у оклопима, под шлемовима као и два батаљона пешака. Два мировна посредника (медијатора), енглески и холандски посланик (Пеџет и Јаков Колијер), који су у ствари имали задатак да воде преговоре и утичу на приближавање супротстављених преговарачких положаја, добили су од Порте пратњу од 140 особа, уз 70 коња и 18 кола за превоз пртљага. Преговараче су чувале по чета коњаника и 600 пешака. На Дунаву је 40 лађа бринуло о снабдевању османских преговарача.

Првог дана Карловачког конгреса, званични преговори трајали су пет сати. У наредна три месеца одржано је 36 састанака, који су трајали од 10 сати пре подне до пола три по подне. Без обзира на то што су се основни чиниоци мировног договора на основу принципа *uti possidetis* унапред подразумевали, преговарачи у Карловцима су расправу покренули испочетка, па им је требало скоро три месеца да дођу до коначног договора. Османска делегација састајала се појединачно са сваком од три хришћанске делегације, док су пленарни састанци били ређи.

Иако су били свесни војне слабости свог Царства, османски преговарачи су се упорно залагали и за најмањи уступак другој страни како би очували углед свог владара и показали и даље велику моћ султана. Неодмереном самоувереношћу настојали су да покажу да нису поражена страна. Порта је тражила да Ердељ (Трансилванија) остане у њеном поседу и да се поруши један број пограничних тврђава са аустријске стране, међу којима и Петроварадин и Осијек.

Ставови Османлија и преговарача Венеције, Пољске и Русије били су још непомирљивији. Представници Русије нису прихватали посредовање тражећи директне преговоре са Турском. Русија се на крају задовољила трогодишњим примирјем, а не миром, припремајући нови рат. С друге стране, немачко-римски цар Леополд I журио је да постигне мир, очекујући нови рат са Француском око шпанског наслеђа (који је и почео 1701. године).

У неколико махова, преговори су били на граници прекида, у појединим тренуцима преговарање се претварало у огорчену препирку коју су посредници морали да смирују. Најбрже је, након две недеље, договорен споразум Турске и Аустрије. Мировни уговор између султана и Леополда уз сву помпу и церемонију, потписан је 26. јануара 1699. године, петнаест минута пре поднева, како су то опет астролози одредили. Дан касније, потписан је и мир на 25 година између Турака и Пољске. Споразум са Венецијом закључен је тек месец дана касније. Када су сви уговори потписани, отворена су четвора врата конференцијске просторије, како би вест о миру отишла на све четири стране света.

Уговор о миру из Карловаца између Хабзбуршког царства и Турске требало је да важи 25 година и имао је 20 тачака. Границе су утврђене на Дунаву, Тиси и Моришу, као и на Сави. Аустрија је добила подручја Мађарске, Хрватске, Славоније и надзор над вазалном Трансилванијом, док је Турска задржала Темишвар, као и део Срема. У касније потписаном уговору са Венецијом, Турци су прихватили губитак Мореје (Пелопонеза) и дела Далмације. Тим уговором, подручје Дубровника, који је био под званичном заштитом султана, раздвојено је уским појасом на западу и истоку од венецијанских поседа (Неум и Суторина).

После Карловаца

Карловачки мир био је прекретница у повести Османског царства, које од тада углавном губи поседе и повлачи се дубље на Балкан, што ће постепено отворити велико међународно Источно питање. Близу места некадашњих преговора у Сремским Карловцима изграђена је Капела мира чија четири улаза симболизују учешће четири главне стране у преговорима. Улаз који је био предвиђен за турску делегацију зазидан је као симболичан израз жеље да се турска власт више никада не врати у те крајеве.

Преговарачка вештина коју је Александар Маврокордатос показао током Карловачког конгреса, спасавајући за Османлије оно што се могло спасти а истовремено развијајући и везе са бившим непријатељима, донела му је, с једне стране, оптужбе да је двоструки „издајник" (како Османског царства тако и хришћана), а с друге званична признања од обеју страна у преговорима. Од цара Леополда I добио је звање „царског племића", док је, избегавши све замке и физичке

Непознати аустријски бакрописац овако је овековечио преговоре....

опасности – посебно након насилне смене султана у Цариграду (1703) – наставио да игра улогу једне од кључних особа у везама Велике порте са страним силама. Једно од последњих постигнућа Маврокордатосове дипломатије било је закључење, уочи његове смрти (1709), коначног мировног уговора султана са Русијом Петра Великог.

Маврокордатосово потомство имало је значајну улогу у повести Балкана 18. и 19. века. Њега су као велики драгомани Порте наследили синови – прво Никола, а затим Јован. Никола Маврокордатос (1670–1730) као турски вазал два пута је био постављан и за владара (са титулом „хосподар") Влашке и Молдавије, док је и Јован постављан за владара Влашке. Између осталих потомака, унук Константин такође је више пута владао Молдавијом и Влашком, док је други унук Јован владао Молдавијом. Најзад, Александров праунук истог имена учествовао је у борбама за независност Грчке и четири пута био грчки председник владе (између 1833. и 1855).

Договор у Пожаревцу

Иако је Карловачки мир требало да важи четврт века, нови поремећаји у односима Турске, Русије и Венеције, односно покушај Османлија да врате део изгубљених области довели су већ од 1714. године до нових ратова Турске, прво са Венецијом, онда са Хабзбуршким царством. Као и у бици код Сенте, аустријску војску водио је велики војсковођа Еуген Савојски, који је поново до ногу потукао Турке у биткама код Петроварадина (1716) и код Београда (1717). Нови мировни преговори заказани су 1718. године код Пожаревца.

Преговори су вођени између представника три стране: хабзбуршког цара, Венеције и Османског царства, уз два посредника – представнике Енглеске и Холандије – слично конгресу у Карловцима. Иако је од мира у Карловцима прошло скоро 19 година, неки од преговарача били су исти, попут Карла Руцинија, чувеног амбасадора Венеције (касније и дужда) и холандског посредника Јакова Колијера, дугогодишњег амбасадора у Истанбулу. Један Маврокордатос је такође учествовао и на пожаревачким преговорима. То је био Јован, млађи Александров син, додуше, не као опуномоћени преговарач него као драгоман (Јован је у то време имао и звање „хосподара" Влашке).

Занимљиво је да су конгрес пратили и представници Дубровника, који је имао положај вазалне државе (везане за Турску), али само незванично. Наиме, дубровачки конзул у Цариграду Лука Ћирико био је пријављен у енглеској делегацији као тумач. С њим је био и свештеник Михајло Пешић, који је оставио занимљив дневник са Конгреса. Дубровчани су били заинтересовани да се одржи *status quo* у погледу одвајања дубровачке и млетачке територије турским поседима код Неума, Клека и Суторине, што им је и успело.

Као и у Карловцима, барокни и оријентални церемонијал чинили су део фолклора конгреса. Бечки представник, Фон Вирмонт, кренуо је из Беча праћен са 19 бродова да би у Пожаревац ушао у пратњи два ескадрона коњаника, батаљоном пешадије и ливрејисаним пажевима и хајдуцима у живописним ношњама. Било је и спорова око места постављања шатора делегација – турска делегација се преместила са места које јој је првобитно било одређено јер су наводно били далеко од извора питке воде и намирница. Логори посредника били су постављени на три четврти сата од логора преговарача, док су делегације биле на око сат хода једна од друге.

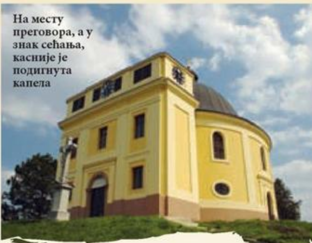
На месту преговора, а у знак сећања, касније је подигнута капела

Сва мука је настала због примедби на пуномоћје које је показала османска делегација, јер га није издао султан (него велики везир), а осим тога, оно није предвиђало преговоре Османлија са Венецијом. Због тога је хитно послат курир у Цариград да се изда ново пуномоћје. Енглески посредник Сутон утврдио је да „на Порти више нема особе попут Александра Маврокордатоса која би могла султану или везирима предочити проблем око пуномоћи".

Међународне околности током преговора у Пожаревцу подсећале су на оне током конференције у Карловцима: Аустрија је стрепела од сукоба на западу па је журила да се закључи мир, иако је била у војно надмоћнијем односу према Турској. Енглеска и Холандија, као силе посреднице, имале су интерес да се постигне мир.

Након што су стигла нова овлашћења за турску делегацију, 5. јуна 1718. године разменом пуномоћја свечано је отворен мировни конгрес у Пожаревцу. Делегације су се сагласиле да ће мир бити постигнут према начелу *uti possidetis*, што је одговарало Аустрији, али не толико и Венецији, која је у претходном рату изгубила Пелопонез. Укупно је одржано дванаест конференција током седамдесет дана, па је мировни уговор потписан наредног месеца, 21. јула 1718. године.

.... али и свечаност после потписивања мира

* * *

Уговор из Пожаревца био је „најсјајнији и најповољнији мир који је Хабзбуршка царевина икада закључила са Портом". Хабзбуршка монархија проширила се на Београд и северну Србију (до Ћуприје и Параћина), цели Банат, западни део Влашке (Олтенију), источни Срем и појас у Босни јужно од Саве. Венеција је изгубила Пелопонез и Крит, али је задржала Јонска острва и добила мање проширење у Далмацији (Имотски). У току наредних двадесетак година Аустрија је владала Београдом и делом Србије као „Краљевином Србијом". Међутим, ширење Хабзбуршке монархије није потрајало. У рату 1737. године Аустрија је поражена и потиснута са Балканског полуострва.

Трећим по реду уговором од европског значаја закљученим на нашем простору названим Београдски мир (1739), граница између Османског и Хабзбуршког царства утврђена је на рекама Дунаву и Сави а „Краљевина Србија" поново је постала „Београдски пашалук" ■

Душко Лопандић

Логичке загонетке

Уређује
Радивоје Грбовић

1

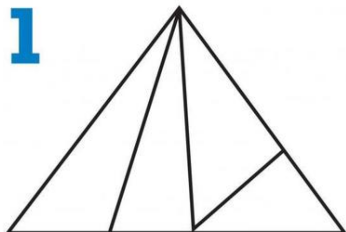

ПРЕБРОЈТЕ!

Колико троуглова видите на слици? ■

2

НИЛСКИ КОЊ И ЛОС

Нилски коњ и лос имају заједно 1.300 килограма. Одредите масу сваког ако је 1/5 масе лоса једнака 1/8 масе нилског коња? ■

3

ПОСАО

Три радника ураде један посао за 34 часа. За које време би тај исти посао урадила два радника? ■

УПОТПУНИТЕ НИЗ!

Који од датих квадрата употпуњује дати низ? ■

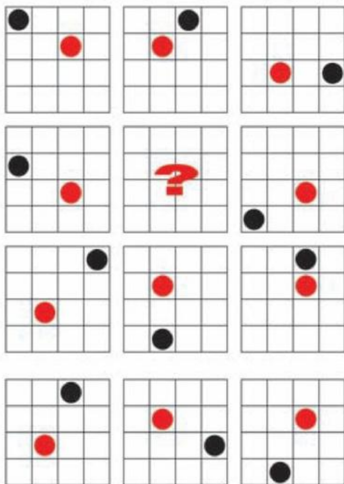

Решења на страни 65

Петковдан
1. мај

ОД УЗДАХА ДО САБЛАЗНИ

На данашњи дан 1869. године у Паризу је отворен „Фоли бержер"

Девети арондисман Париза, на десној обали Сене, може да се похвали многим местима од културног, историјског и архитектонског значаја. Булевар Осман главна је улица у њему, а красе га и зграда Опере, „Олимпија", Музеј масонерије, Музеј парфема, једна од првих француских робних кућа „Галери Лафајет" и – „Фоли бержер".

Овај мјузик-хол и варијете почео је као оперска кућа, под именом „Фоли Тревис", а три године касније добио име по оближњој Улици Бержер, а и данас је једна од главних туристичких занимљивости Париза. У првим годинама приказивао је мешовити програм – оперету и пантомиму. До последње деценије 19. века репертоар је обухватао музичке комедије, оперете, водвиљске скечеве, балете, егзотичне плесачице, акробате, жонглере, мађионичаре и ход по конопцима. Негде од 1894. године голотиња је постала изузетно привлачна те је „Фоли бержер" управо по полуодевеним играчицама постао најомиљеније место у граду за ноћни провод, засенивши сва остала.

„Фоли бержер", 1914. година

Едуар Маршан први је увео плесачице 1886. године и наредних шеснаест година стално се тражила карта више. Пол Дервал, који је водио ово место од 1918. до 1966. године, донео му је и светску славу. Премијере величанствених представа с прелепим девојкама чекале су се по десет месеци. Наравно, осим тих плесачких тачака, које су чиниле окосницу програма, били су ту и певачи, акробате и комичари. Највећи забављачи и уметници мјузик-хола добили су прилику управо у „Фоли бержеру" – Ивет Гилбер, Мистенгет, Фернандел, Жозефина Бејкер, Морис Шевалије. Палицу је потом преузела Елен Мартини (25 година раније била је на позорници), која је продукцију подигла на још виши ниво – за неке представе било је потребно чак 40 сценографија и око хиљаду по мери сашивених костима.

Кад смо већ код костима, радио их је Роман Петрович Тиртов (1892–1990), познатији као Ерте (по иницијалима РТ), син адмирала руске флоте, који је више волео да се бави уметношћу. Визуелни уметник у најбољем смислу данашњег описа тог посла, правио је костиме и сценографије, не само за „Фоли бержер" већ и за „Лидо" и „Зигфрид фолиз", па и за плесачицу-шпијунку Мату Хари, насловне стране за водеће женске часописе, костиме за балете и оперу, постере.

Највећу славу ова кућа доживела је између два рата, нарочито уз учешће Жозефине Бејкер, која је изазвала колико јавну саблазан, толико и чежњиве уздахе, када се 1926. године на позорници појавила с ниском бисера око врата и у сукњици од неколико лажних банана. Међу чувеним извођачима који су пунили салу „Фоли бержера" били су и Лепа Отеро, Едит Пјаф, Шарл Азнавур, Џони Холидеј, Бени Хил, Чарли Чаплин, Елтон Џон, Џинџер Роџерс, Френк Синатра, Марсел Марсо, Ив Монтан, Жан Габен, Ела Фицџералд.

Плакат за балет „Лотосов цвет" из 1902. године

Било је покушаја и другде у свету да се понови успех париског „Фоли бержера", променљиве среће. Слична места отварана су у Лас Вегасу, Мексику, а нека су опонашала продукције од којих је посетиоцима у Паризу застајао дах. Ниједна од њих ни близу није досегла звездане тренутке овог варијетеа ■

Н. Мрђеновић

И ЈОШ ПОНЕШТО...

1277. умро краљ Стефан Урош I Немањић

1753. Карл Лине објављује *Species Plantarum,* зачетак научне таксономије биљака

1778. у Сомбору отворена прва српска Учитељска школа

1840. у Уједињеном Краљевству издата прва самолепљива поштанска марка, „пениблек"

1866. у Србији пуштене у промет прве поштанске марке

1886. 50.000 радника града Чикага ступило у штрајк за боље услове рада (осмочасовни радни дан), а од **1889.** године овај дан се слави као Међународни празник рада

1931. отворен „Емпајер стејт билдинг" у Њујорку, тада највиша зграда на свету (443 м)

1956. полио-вакцина Џонаса Салка постала доступна јавности

1994. у трци за Велику награду Сан Марина погинуо троструки светски шампион Формуле 1 Аjертон Сена ■

Написао Жером Хамон
Нацртао Дејвид Тако
Превео Срђан Николић

ПАНДЕМИЈА

V део

НИЈЕ ЈОШ...
ДА ЛИ НЕКО ЖЕЛИ ДА ГА ДОКРАЈЧИ?

НИКО? ШТА ДА ВАМ РАДИМ.
БИЋЕ ВИШЕ ЗА МЕНЕ!
БАМ!

ШТА ТИ ЈЕ?! ДА ЛИ СИ ПОЛУДЕЛА?
ЗАШТО СИ ТО УРАДИЛА, ПСИХОПАТО?
ТАЈ ТИП СЕ ЗОВЕ НОА.
И ОН НАМ ЈЕ ПРИЈАТЕЉ.
ЗБОГ ЊЕГА СМО СВИ МИ ОСТАЛИ ОВДЕ.

ДА ЛИ СЕ ЗАВИТЛАВАТЕ СА МНОМ?!!
ПЛАТИЋЕТЕ МИ ЗБОГ ОВОГА, КУНЕМ ВАМ СЕ!
ДОБРО, ПЛАТИЋЕМО, А САД НА СПАВАЊЕ!
ДАНГ

ДА ЛИ СТЕ СВЕСНИ ШТА РАДЕ ЉУДИМА КОЈИ ПОМАЖУ ЗАРАЖЕНИМ?
У ПРАВУ ЈЕ, НЕ ВЕРУЈЕМ ДА ЋЕ НАМ ОВО ПРОЋИ...
...А НЕ ТРЕБА ДА ВАС ПОДСЕЋАМ ДА СМО ЗАГЛАВЉЕНИ У ОВОЈ НЕДОЂИЈИ И ДА НЕМАМО КУДА ДА ОДЕМО?
МИСЛИМ ДА ЈЕ ОВО ОПАСНО, НАРОДЕ...

А ОВО НИЈЕ ОПАСНО, ШТА ЛИ?

БОЖЕ, ШТА СУ ТИ НАПРАВИЛИ, НОА.
АКО УМРЕ, СВЕ ШТО СМО ПРОШЛИ БИЋЕ УЗАЛУД.
СВЕ НЕДЕЉЕ КОЈЕ СМО ОВДЕ ПРОПАТИЛИ.
СМРТ МОГ ТАТЕ...
НОА ЈЕ ЈЕДИНО ШТО СВЕМУ ОВОМ ДАЈЕ СМИСАО.

ОКЕЈ... ГДЕ ЋЕМО САД?
ДА ПОКУПИМО НАЈУ И САТОА, А ОНДА ИДЕМО ДА СЕ ИЗВУЧЕМО ИЗ ОВОГ УЖАСА!
САД КАД ИМАМО ПУШКУ, МОЖЕМО ДА СМАКНЕМО СТРАЖАРЕ НА ЗИДУ.
МИСЛИШ ДА МОЖЕ ДА ДОБАЦИ?
ЗА ОВУ НЕМАМ ПОЈМА... АЛИ ОНА ПОРЕД ЛУКАСА МОЖЕ КАКО ХОЋЕШ. ТА ПУШКА ПОГАЂА БЕЗ ГРЕШКЕ НА 800 МЕТАРА.
КО БИ РЕКАО ДА ТАКО ДОБРО ПОЗНАЈЕШ ОРУЖЈЕ!
ПА, ДОК СУ МОЈЕ ДРУГАРИЦЕ ИГРАЛЕ ТЕНИС И КУГЛАЛЕ СЕ, ЈА САМ ВИСИЛА У ПОЛИЦИЈСКОЈ СТАНИЦИ И ПУЦАЛА У МЕТЕ. ТА БЕБИЦА МИ ЈЕ БИЛА ОМИЉЕНА ИГРАЧКА.
НИСАМ МОГЛА НИ ДА ПРЕТПОСТАВИМ ДА ЋЕ ОДЛАСЦИ КОД ТАТЕ НА ПОСАО ИКАДА БИТИ ОД КОРИСТИ.

НАШЛИ СМО ГА. ДОБРО ЈЕ.
НАШЛИ СМО ГА У ГРАДУ.
ИМАО ЈЕ ТРИ СТРЕЛИЦЕ У ЛЕЂИМА.
ХВАЛА ВАМ.
МОРАШ ДА ЗАХВАЛИШ ЛИНДИ.
НЕ ЗНАМ ШТА БИСМО УСПЕЛИ ДА УРАДИМО ДА НИЈЕ БИЛО ЊЕ.
НЕДОСТАЈАО СИ МИ.
И ТИ МЕНИ, БЕЈБИ.
ДРАГО МИ ЈЕ ШТО ВИДИМ И ТВОЈУ РУЖНУ ФАЦУ, ЛУКАСЕ.
НЕДОСТАЈАЛЕ СУ МИ ТВОЈЕ ИМБЕЦИЛНЕ ЗАМИСЛИ.
МОРАМО ДА КРЕНЕМО.
СТИКИ ЋЕ ОВАМО ЗА КОЈИ МИНУТ.
О, НЕ...
БРРРРРРР
БРРРМММММ
БРЗО! ПЕЊИТЕ СЕ СВИ!
ЦАНГР
СВИШ
ПРОКЛЕТСТ...

БРЖЕ, ЛУКАСЕ! СТИЖУ НАС!
БРРРМММ

ПРИДРЖИ МИ ОВО...
БАНГ
БУМ!

КРЕШ

ЛИНДА?!
ОВО ЈЕ...! А ЈА, БУДАЛА, ВЕЖБАЛА ФОРХЕНД И БИРАЛА ХАЉИНИЦЕ!

БРУУУУМ

ЕВО ВАМ МАЛО, ДЕБИЛИ!

КРЕШ
СКРИИИИИК

ТО, БРЕ!
СВЕ БОЉЕ ВОЗИШ, ЦАРЕ! ЈОШ МАЛО, ПА КО ЈА!

ДАНГ
ЛЕЗИ ДОЛЕ, НОА! ПОГОДИЋЕ ТЕ!
ЛЕЗИ ДОЛЕ!
РАТАТАТАТА
ПЛОП
ПЛОП
АААААА!!!
НОА!
ДОЂАВОЛА!
СМИРИТЕ СЕ ТАМО НАЗАД!
СКРИИИИИИИИК
ПОЖУРИТЕ!
МОРАШ ДА ПОЖУРИШ КОЛИКО ГОД МОЖЕШ, НОА.
БРЖИ СУ, АЛИ НЕ СМЕМО МНОГО ДА ЗАОСТАНЕМО.
ТИ, НЕЕЕЕ. ЈА, ДААААА.
ШТА СИ РЕК... ПА ТО ЈЕ ДОБАР ПРЕДЛОГ!!

1, 2, 3... 100!
КО СЕ НИЈЕ СКРИО, МАГАРАЦ БИО!

НЕМА СВРХЕ ДА СЕ МЕЂУСОБНО ПОУБИЈАМО!
ВИРУС ВАМ ЈЕ НЕПРИЈАТЕЉ, А НЕ МИ!

ЈЕСИ ТО ПРИЧАО И ЛИНДИ КАД СЕ МАЛОЧАС ТАМО РАСПУЦАЛА?

УОСТАЛОМ, НИКАКО НЕ МОЖЕМО ДА ПУСТИМО ВАШЕГ „ДРУГАРА" ДА ОДШЕТА...

...АЛИ С ТОБОМ И БЕТ НЕМАМО НИКАКВЕ НЕРАШЧИШЋЕНЕ РАЧУНЕ.

ШТА ПРИЧА ОН? ЈЕСТЕ ТО ВИ ПОСТАЛИ НАЈБОЉИ ДРУГАРИ?

ПУ, ЛУКАС, ИЗА ДРВЕТА!!!

ЗАПЉУНУТ СИ, БРАТЕ, РУКЕ ДА ВИДИМ УЗРУЧЕНЕ!

А САД ЛЕПО СВЕ ДА ВАС ВИДИМ ЗА ТРИ СЕКУНДЕ ИЛИ ЋУ ДА МУ ЗАВУЧЕМ СТРЕЛУ У УСТА!

А КАКО МИСЛИШ ТО ДА ИЗВЕДЕШ?

РОАААРРР!!!

РОАААРРР

СТОЈИМО ПРЕБЛ...
ДАНГ

ДАНГ
КРРЦ
БУМ
БОНГ

РАЗДВОЈТЕ СЕ, ИДИОТИ!

УООФ

РОАААРРР

ЖМУРКЕ СУ ЗАВРШЕНЕ, ЏО. МИСЛИМ ДА ТЕ МАМА ЗОВЕ КУЋИ!

ДОСТА ЈЕ БИЛО, НОА. ГОТОВО ЈЕ.
УПОМОООЋ!

УЗАЛУД ПРИЧАШ, ГЛУПАЧО!
ЗАР МИСЛИШ ДА ТАЈ СТВОР МОЖЕ ДА РАЗУМЕ ИЈЕДНУ РЕЧ?

ПОГЛЕДАЈ ГА САМО!
ДА ЛИ СТВАРНО МИСЛИШ ДА ЈЕ У ТОМ ЧУДОВИШТУ ОСТАЛО ИШТА ЉУДСКО?
ГРРРРРРРР

ГРЕШИШ, БАТИЦЕ, ТАЈ СТВОР ЈЕ НАШ ПРИЈАТЕЉ!

ЈЕДИНО ЧУДОВИШТЕ У ОКОЛИНИ СИ ТИ, КРЕТЕНУ!

СЕЋАШ СЕ КАДА ТИ ЈЕ ТАТА ПОКЛОНИО СВОЈ СТАРИ ВОКМЕН?
ДА ЛИ СИГУРНА У ТО, НАЈА?
ЦЕО ДАН СИ СЛУШАО ЊЕГОВЕ КАСЕТЕ, СЕЋАШ СЕ?

ТАТА ЈЕ СКРОЗ ПОЛУДЕО, ХА, ХА!
САТИМА ЈЕ СНИМАО МУЗИКУ КОЈУ СИ ТИ СЛУШАО...
...А ТИ СИ ЖЕЛЕО ДА СЛУШАШ САМО...
...ОНО ШТО ЈЕ ОН СЛУШАО КАДА ЈЕ ИМАО ГОДИНА КОЛИКО И ТИ ТАДА.

ШТА НАС ГЛЕДАТЕ И ЧЕКАТЕ? КАФУ НЕ КУВАМО. ГУБИТЕ СЕ, НЕ ЗАНИМАТЕ НАС!
САМО ХОЋЕМО ДА ОДЕМО ИЗ ОВЕ ЛУДНИЦЕ!
ГУБИТЕ СЕ ПРЕ НЕГО ШТО ЗАМОЛИМО НАШЕГ ДРУГАРА ДА НАСТАВИ ДА ВАМ ОБЈАШЊАВА ГРАДИВО!

Ц-Ц-Ц!
ВИ СТЕ ЉУДИ - КОМЕДИЈА! НА ФОРУ: ПЕТ МУСКЕТАРА, КАО ОПАСНИ СТЕ, ОВО-ОНО!
ДА ЛИ ВИ СТВАРНО МИСЛИТЕ ДА ЈЕ ОВО ПРВО ЧУДОВИШТЕ КОЈЕ СМО ПРИПИТОМИЛИ?

ТЕ ГНУСОБЕ СУ ЈЕЗИВО СНАЖНЕ КАДА СЕ НАЉУТЕ.
АЛИ КАД СЕ ПРИЧЕКА ПРАВИ ТРЕНУТАК, ПОСТАНУ ФИНЕ И МАЗНЕ КАО МАЦЕ!

А ВИ СТЕ УПРАВО УРАДИЛИ ЈЕДИНУ СТВАР КОЈУ НИЈЕ ТРЕБАЛО, МУСКЕТАРЧИЋИ!
СТАНИ ИЛИ ПУЦАМ!
СТАНИ, УБИЋУ ТЕ!

МА, ХОЋЕШ, ВАЖИ СЕ! БЛЕФИРАШ, СИНЕ, ПРОВАЛИО САМ ТЕ!
ЧАНК
АААА!
АААА!

НОА!!! НЕ!!!

♫ ПОЛАКО МЕ ХВАТА МАЛА ЕУФОРИЈА... ♫
БАМ!

Е, ДО... ТА ГЛУПАЧА НЕ ЗНА НИ ДА ПУЦА КАКО ТРЕБА!
А САД СВИ ПОБАЦАЈТЕ ОРУЖЈЕ, ИЛИ ЋУ ГЛУПАЧИ ДА РАЗБУЦАМ ГЛАВУ!

НИСАМ НЕКА КАЛАМИТИ ЏЕЈН, АЛИ С ОВЕ РАЗДАЉИНЕ НИ СТИВИ ВОНДЕР НЕ ПРОМАШУЈЕ!
НЕ, ВОНДЕРКА, ТИ ЋЕШ ДА СПУСТИШ ТАЈ ПИШТОЉЧИЋ ДА ТИ НЕ БИХ РАСТАВИЛА ЉУБИЧАСТУ ФРИЗУРИЦУ НА КОЦКИЦЕ!
ЉУБИЧИЦА ЈЕ МОЈА, А ВИ ДРЖИТЕ НА ОКУ ОВУ ДВОЈИЦУ.

ВИДИ, ВИДИ! ДЕВОЈЧИЦА ЈЕ ИЗГЛЕДА ДОБИЛА ТРОПСКУ ГРОЗНИЦУ ОД УЗБУЂЕЊА!
ХА, ХА, ХА!
МОРА ДА ЈОЈ СЕ ДОПАЛО КАКО САМ ИМИТИРАО РАСТУ!
ХА, ХА, ХА!

НАЈА! НЕЕЕ!!!
ТИ ДА ЋУТИШ, ГНУСОБО!
ЉУДИ, МИ САМО ХОЋЕМО ДА РОКНЕМО ЧУДОВИШТЕ...

БАНГ
♫ ПУЦА, ЛОМИ, РАМ-ПА-ПА-ПАМ, СЛЕДЕЋИ ТИ У ВУГЛУ ДАМ ♫

ДАНГ

НЕ ДАЈ ИМ ДА ГА УБИЈУ, САТО!
НОА ЈЕ СВЕ ШТО МИ ЈЕ ОСТАЛО.
НЕ БИХ ПОДНЕЛА ДА ГА ИЗГУБИМ...

РОА
АРРР!!!

БРУУУУУУМ

БРУМ
БРУМ
БРАМ
БРАМ

БРУМ
БРАМ
БРУМ
БРАМ

PPOOOOAAAAAPP

ШТА ЈЕ ОВО?

ОВАЈ... ТРЕБА ДА КРЕКЕМО!

POAAAPPP

САТО...

СВУШ

ХЕЈ! МИ СМО НА ТВОЈОЈ СТРАНИ!

НАЈА! НЕ!

БРУМ

БРАМ

БРУМ

КРАЈ ЕПИЗОДЕ

Уређује **Славко Бован**

Помицаљка

КАТМАНДУ
КАИРО
КИГАЛИ
ЛА ПАЗ
САНТО ДОМИНГО
БЕРЛИН
КИШИЊЕВ

Називе седам главних градова помакните лево–десно како бисте у двема узастопним усправним колонама добили називе главних градова две афричке државе ■

Фото-анаграм

Шта видите на слици? **ПАПРЕНЕ КРИВЦЕ... или?**

Укрштеница за стрпљиве

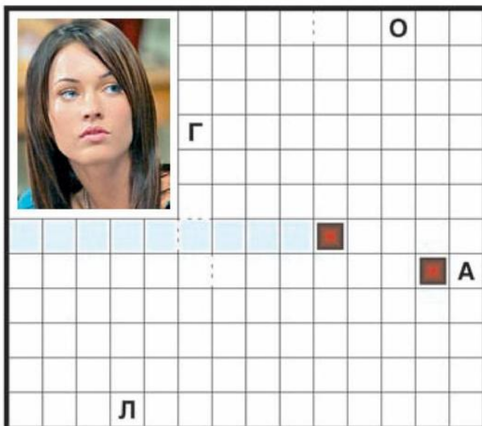

У означена поља упишите име и презиме глумице са слике. Укрштеницу даље решавајте распоређујући речи из пописа и уцртавајући црна поља која недостају.

АВАЛ, АВЕЛИНО, АДОНИС, АДУТИ, АПИ, АПР, АСНА, АСТ, ВИТАЛИС, ГИТАРЕ, ДЛАКА, ЕЛАТИВ, ИМ, ИТАЛ, ИЦ, КАЛАС, КИР, ЛАКАТ, ЛАЛЕ, ЛИМ, ЛИСТ, МАЛО СЛОВО, МАРАМА, МЕКСИКАНАЦ, МИ, МОА, МОРГАН ФРИМЕН, МОТИКА, МСТА, НЕМ, НЛ, ОКО, ОЛИВЕР МАНДИЋ, ОПАЛ, ОПАСТИ, ОСИП, ОЦАК, ПОЛИЕДАР, РИКИ, РОД, СЛОМ, СН, СТ, СТАМ, СТАНИЋ, СТАНИЦА, ТАК, ТАТАМИ, УНА ■

Погађаљка

КАЈТЕЛ (2)
ХОФМАН (2)
ГИБСОН (3)
ГЛОВЕР (3)
МАРТИН (3)
?????? (6)

Број „погођених" слова из решења означен је у загради. Тражено презиме добићете анаграмирањем ■

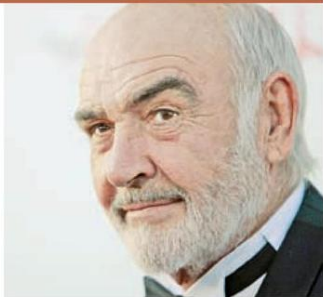

Хаос укрштеница

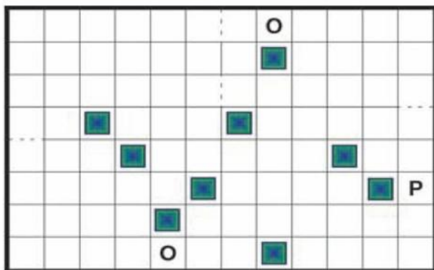

Описи за ову укрштеницу су измешани. Ваш задатак је да за сваки појам нађете одговарајуће место у укрштеници.

Руска тенисерка (слика) – Врста инсекта – Амерички глумац и редитељ – Низак, злобан поступак – Званица – Сеоско подручје (мн.) – Праотац Италијана – Звер из породице мачака – Глумица, Беатрис – Погодбени везник – Колут уплетеног цвећа – Кућни дух старих Римљана – Изабрана лепотица – Једноћелијске праживотиње – Област у Саудијској Арабији – Додатно објашњење – Борилачки спорт – Област у Грчкој – Јапанска миља – Иницијали тенисера Сампраса – Уживање у нечему – Град у Немачкој – Писмени извештаји – Загребачка глумица – Свештеничка титула (мн.) – Антички град у Азији – Река у Србији – Британски редитељ, Дејвид – Песник Војислав – Поставити питање – 27. и 1. слово азбуке – Спортски реквизит (скр.) – Чувари паса – Трчање ■

Решења на страни 65

Као страствени пилот неколико пута оборио је рекорд у брзини летења

НА КРИЛИМА А

Један од најбогатијих индустријалаца свога времена, пионир ваздухопловства и човек који је харао Холивудом, последње године живота провео је потпуно отуђен од света, мучен психичким поремећајима

У време када је снимао „Авијатичара" (2004), биографски филм о Хауарду Хјузу (1905–1976), амерички редитељ Мартин Скорсезе признао је да има много тога заједничког са главним јунаком: страст према режији, спремност да за посао у који верује потроши последњи новчић, одбијање да прави компромисе. Срећом, није делио склоности које су овом способном пословном човеку, извесно време омиљеном колико и најпознатије холивудске звезде, загорчало живот. Нарочито последње дане.

Ни две године после Хјузове смрти, услед отказивања рада бубрега, адвоката није престало да копка шта је узроковало да његов послодавац почне да тоне у лудило. Када је 5. априла 1976. године његово беживотно тело завршило на столу за обдукцију у болници у Хјустону, некадашњи заводник био је готово непрепознатљив. Лице су му прекривали дуга коса и брада, нокти на рукама и ногама личили су на канџе и тежио је свега 41 килограм, што је за његову висину од 193 центиметра било испод сваке границе изгладнелости. Медицинари нису ни били и сарадницима, помогли су да се постепено уобличи портрет особе која је од детињства била помало необична, повучена и срамежљива.

И пилот и голфер и...

Болешљив и размажен дечак који је растао у имућној породици посебно је био везан за неуротичну мајку. Спавала је поред њега и када би добио најмању прехладу. Пријатеља око себе готово није имао. Ипак, самотњачки живот омогућио му је да развија разна интересовања и да машта о успеху који је остварио његов отац са својим предузећем. Најпре је, због љубави према пловидби, научио Морзеову азбуку и као једанаестогодишњак направио бежични одашиљач како би разговарао с поморцима који су пловили Мексичким заливом. За породичну вилу направио је интерфон, а на бицикл уградио мотор.

Универзитетско образовање прекинуо је у деветнаестој години када је остао без оба родитеља и наследио очев посао вредан око 900.000 долара. Ипак, вођење „Hughes Tool Company" није задовољавало циљеве које је себи зацртао. А

Насмејани чудак врло брзо је освојио америчку филмску индустрију

стон, а затим и да пристане на развод, уз новчану надокнаду. После тога могао је слободно и неустрашиво да крене у освајање Холивуда и холивудских лепотица.

С оне стране јастука

После три неуспешна филма 1930. године снимио је епско ратно остварење „Анђеле пакла", о пилотима Краљевског ваздухопловства у Првом светском рату. Уложио је у то време рекордних 3,8 милиона долара па, иако је знао да неће покрити трошкове, није жалио ни долара. Најважније му је било што је током снимања добио

Међу њима биле су неке од најпознатијих звезда: Џин Харлоу, Кетрин Хепберн, Бети Дејвис, Џинџер Роџерс, Ава Гарднер, Рита Хејворт, Ава Гарднер.

Мрачнија страна његове личности остала је тада колико-толико прикривена. Ствари су се погоршале пред крај Другог светског рата. Необично понашање, изазвано неоснованим страхом од бактерија и заразе, почели су да примећују људи са којима је сарађивао, као и запослени који су морали да испуњавају посебне захтеве. Примера ради, написао је приручник како да му сервирају кајсије из кон-

НЂЕЛА ПАКЛА

сигурни да ли је то заиста Хауард Хјуз. Агенти Еф-Би-Аја били су приморани да узму отиске прстију са тела да би са сигурношћу могли да га идентификују...

Адвокату само обдукција није била довољна. Желео је да од психијатара добије одговор на питање шта је некада нормалног човека довело у овакво стање? У потрагу за објашњењима кренуо је доктор Рејмонд Д. Фаулер са Универзитета у Алабами. Бројни писани извештаји, али много више они које је добио у разговорима са Хјузовим бившим запосленима

они нису били нимало скромни. Желео је да буде најбољи пилот и играч голфа, најуспешнији продуцент, најбогатији човек који ће освојити најлепше жене. Савршено место за остваривање ових снова био је – Холивуд.

Једина грешка била је што је са собом повео супругу Елу Рајс. У новом окружењу Хјуз је уживао у друштву успешних људи из филмског света, за жене је био неодољив, а често је посећивао и познати бордел, што се није уклапало у живот ожењеног човека. Зато је госпођу Рајс наговорио да се врати у Хју-

пилотску дозволу. За потребе снимања и сам је полетео, срушио се авионом и после једнодневне коме одмах се вратио на снимање.

И као пилот и конструктор авиона желео је да покаже да је најбољи. Пројектовао је авионе у којима је неколико пута оборио рекорде у брзини летења. Наставио је и са снимањем филмова, али оно што га је тридесетих година највише заокупљало било је остваривање једног од зацртаних циљева – освајање жена. Верује се да је Хјуз био са више од 50 њих, углавном глумица, старлета, плесачица.

Ава Гарднер једна је од многих звезда које су завршиле у наручју милионера

зерве: најпре се скида етикета, затим се конзерва пере док не остане само чист метал, па се тек онда кајсије сипају у посуду, али тако да је метал случајно не додирне. Запосленима је наложено да перу руке више пута дневно, као и да замотају шаке папирним убрусима пре него што било шта у кући додирну, посебно храну. Кашику и остали есцајг узимао је само ако су пре тога увијени у марамице и целофан. И сам је толико пута у току дана прао руке да су му често крвариле.

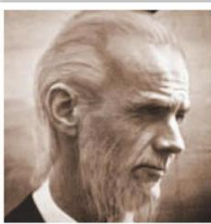

Последња позната фотографија Хауарда Хјуза

Др Фаулер, који је правио Хјузов психолошки профил две године после смрти, веровао је да је од детињства патио од опсесивно-компулзивног поремећаја, те да се стање постепено погоршавало. Такође, сматрао је да је на развијање поремећаја у великој мери утицала мајка, која је и сама живела у непрестаном страху да ће се дечак разболети, па га је штитила више него што би се могло назвати нормалним. Последице су биле непоправљиве...

Лекар је сазнао за још један сумануте приручник у коме је објашњено шта треба да се уради како би му из купатила неко донео слушни апарат: од 6 до 8 марамица требало је употребити за отварање врата купатила; исто толико за отварање ормарића из кога се обавезно узме некоришћен сапун и оперу руке. Најмање 15 марамица користи се за отварање ормарића са слушним апаратом. Затим се отвори запечаћен коверат и обема рукама (и са још 15 марамица) извади апарат.

Одећа у пламену

Несрећа је била у томе што је Хјуз имао огромну количину новца да би свакодневно могао да потхрањује психичке поремећаје, а исти тај новац био је и разлог трпељивости запослених. Страх од заразе бактеријама ишао је дотле да је Хјуз палио сву одећу из ормара уколико би помислио да на њој има превише заразних клица.

Пословођа Ноа Дитрих, који је уз њега био више од четири деценије, превише пута био је сведок необјашњивог понашања свог послодавца. Извесно време Хјуз је месецима јео исту храну за доручак и вечеру. Увече одрезак, салату и само ситан грашак (крупнија зрна склањао је са тањира), а за доручак јаја припремљена искључиво онако како их је јео у детињству.

На непредвидљиве промене у понашању највероватније је утицала и злоупотреба лекова. Хјуз је валијум и кодеин почео да пије после једне авионске несреће, како би смирио болове, али касније их је узимао потпуно неразложно, постајући зависник. Његова нервна неуравнотеженост била је очигледна и током снимања филмова, због чега је екипа једва успевала да заврши послове. И за њих су била написана посебна упутства, до најситнијих детаља.

Иако је још био способан да доноси пословне одлуке, све више је тонуо у ирационална размишљања. Писао је текстове о опасностима комунизма које је слао новинским редакцијама. Понудио је своје услуге и америчкој Централној обавештајној агенцији, за коју је намеравао да направи уређаје за прислушкивање као би се открило кретање руских подморница.

Године 1958. Хјуз се потпуно отуђио од света. Више од четири месеца провео је у сали за пројекције, седећи по цео дан у мраку и гледајући филм за филмом, неретко потпуно наг. Јео је само чоколадице и пилетину, и пио млеко. Око њега било је на десетине кутија са марамицама. И за то време, ко год да је ушао у собу морао је да зна како сме да се понаша. Никоме није било дозвољено да га погледа нити да проговори док му се он не обрати.

У сопственом затвору

Када је коначно поново угледао светлост дана, у лето 1958. године, изгледао је ужасно. Недељама се није купао, шишао, бријао, нити секао нокте. То што је пред великим платном седео наг и избегавао да води рачуна о хигијени, могло је да има везе са алодинијом, стањем које се преводи као „другачији бол". Људи са овим стањем осећају бол и неугодност од најобичнијих надражаја, чак и од лаганог додира. Алодинија је, тврде неки стручњаци, била само један у низу поремећаја од којих је Хјуз патио.

Наставио је да проводи дане у замраченим хотелима где су били смештени и људи који су га служили, али где су долазиле и љубавнице са којима се и даље виђао, иако је био у браку са америчком глумицом Елизабет Џин Питерс. Процењује се да је за само годину дана на хотеле потрошио око 11 милиона долара. Истовремено, и сам је куповао хотеле и ланце ресторана. И наставио да гледа филмове по цео дан... Опет из необјашњивих порива, 1968. године постао је опседнут остварењем „Ледена станица Зебра" са Роком Хадсоном, за које кажу да га је гледао бар 150 пута. Затим је прешао на филм „Освајач" (1956), који је сам продуцирао. Пре него што је почео да га пушта небројено пута, откупио је све постојеће копије за 12 милиона долара.

Последњу деценију живота остарео и нестабилан предузетник провео је лутајући светом. У сваком граду одседао је у хотелима, понекад се представљајући под лажним именима. Пратња је увек долазила раније да би одаје биле припремљене онако како је он тражио. Све је морало да буде стерилисано, набављене намирнице које је наручио, и готово увек је био у скупоценим апартманима на последњем спрату где га нико није узнемиравао.

Када се у новембру 1967. године десило да нису желели да га приме у хотел и казино „Дезерт ин" у Лас Вегасу јер није имао резервацију, Хјуз је невољу решио тако што је купио цео хотел. Када је и одавде отишао, собарице су затекле затворене завесе које никада није дотакао и које су почеле да труну. Другом приликом купио је мали казино у Невади, само да би уклонио неонски знак који је био видљив с прозора његове собе, па му је ноћу сметао да заспи.

Последњи лет

Када је у нове градове и државе путовао аутомобилом, прозори су увек морали да буду затворени, а унутра је био уграђен посебан пречишћавач ваздуха скупљи од самог возила. Седамдесетих година већ се толико био повукао да су га виђали само они упослени да га свакодневно опслужују. То су били искључиво мушкарци, међу њима највише мормона, којима је вера забрањивала да пију, што је за Хјуза значило да ће бити поузданији радници.

Лекар који га је прегледао 1973. године упоредио је његово стање са оним у каквом су били затвореници у јапанским ратним логорима. Смрт га је затекла три године касније, у тренутку када је по ко зна који пут кренуо ка новом месту боравка. Био је путник у авиону који је требало из Мексика да га превезе до хотела у Хјустону, где никада није стигао. Његово беживотно тело однето је 5. априла у болницу у Хјустону.

Чудак, самотњак, заводник и један од најуспешнијих предузетника свог времена није брзо заборављен. Дуго је трајала мукотрпна борба око имовине коју је оставио за собом, вредне око две и по милијарде долара. Коначно је подељена наследницима 1983. године. Више ликова у филмовима надахнуто је његовим животом, између осталих милионер Вилард Вајт из једног од наставака о агенту Џејмсу Бонду „Дијаманти су вечити" (1971). Највећу пажњу његовом успеху, али и мучном раздобљу живота посветио је Мартин Скорсезе у већ поменутом „Авијатичару" ■

Сања Лазић

Међу културним и образованим становништвом у Србији током 19. века јављају се прве свестране личности раскошне даровитости. У том малом, али одабраном броју, нарочито су се издвојили они који су у себи помирили две велике љубави – према уметности и према спорту.

У здравом телу здрава даровитост

ВРЕМЕ СПОРТА И УМЕТНОСТИ

По старом неписаном правилу, када природа неког вишеструко обдари, она то чини задивљујуће издашно. Где су један квалитет, даровитост или вештина, ту су и друге, понекад сасвим супротне, а ипак су нераскидив део обдарене личности.

Мајстор много чега, како би се могао назвати свестрани **Стеван Стева Тодоровић** (1832–1925), још у младости је показивао склоност ка физичкој култури. У Београд долази из родног Новог Сада 1857. године и у њему остаје до краја живота. Поред тога што је на првом месту био сликар, Тодоровић је био пионир и у другим областима – основао је прву цртачку и сликарску школу у Србији, приредио прву изложбу слика, покренуо је много културних и друштвених делатности у Кнежевини Србији, био приватни васпитач деце из угледних београдских породица, преузео је улогу ратног извештача у српско-турским ратовима седамдесетих година 19. века, а у историји националне уметности остао је упамћен по обимном и разноврсном делу.

Пионир је био и у сликарству, оствaривши јединствен спој уметности и спорта у свом значајном делу које се данас налази у Народном музеју у Београду – „Прво српско гимнастичко друштво" из 1859. године. На овој слици малог формата (34,5 x 31 цм) није приказан аутопортрет уметника, како се дуго сматрало, него његов нешто млађи пријатељ, књижевник, филолог и професор Јован Бошковић (1834–1893) са својим ђацима, Александром и Миланом Гарашанином и Михаилом и Гаврилом Р. Дамјановићем. Данас нам необично изгледају ове прве гимнастичке справе које је са собом у српску престоницу донео управо Стева Тодоровић, по позиву сликар, али велики заљубљеник у физичку културу и гимнастику, о чему говори и податак да је, поред свега, био и један од оснивача Првог српског друштва за гимнастику и борење.

Кичица и мач

Вишеструко даровит, али на својствен начин, био је и **Светислав Јовановић** (1861–1933), млађи брат далеко познатијег Павла Паје Јовановића. Иако је највећи део живота провео у Француској, користио је сваку прилику да одржи везе с матицом. После Првог светског рата успешно је водио Југословенску колонију у Паризу све до смрти. Јовановић је подједнако био

Вајар Ђорђе Јовановић на велосипеду

Иван Радовић (седи) у Сомбору, 1920. године

признат као сликар и као спортиста, тачније, као мачевалац. У томе је био толико добар, да је био изабран за председника „Париског клуба", најјачег мачевалачког клуба у Француској, што је почаст која је одата само једанпут неком ко није Француз, и то управо њему (о Светиславу Јовановићу писао је „Забавник" у броју 3137). Желећи да на најбољи начин помири две велике љубави, сликарство и спорт, Јовановић је „укрстио" кичицу и мач и себе насликао у шездесетој години живота пред штафелајем у мачевалачком костиму, што је јединствен пример складног споја уметности и спортског, витешког духа.

Да спорту нису могли да одоле ни други уметници најбоље сведочи пример познатог српског вајара **Ђорђа Ђоке Јовановића** (1861–1953), вршњака поменутог сликара и мачеваоца. Студије архитектуре почео је у Београду, али их је брзо напустио и прешао да учи вајарство на академијама у Бечу, Минхену и Паризу. Атлетске грађе и немирног духа, Јовановић је у тој мери заволео бицикл, односно велосипед (претечу данашњег бицикла), да његове колеге са уметничке академије у Минхену нису могле да погоде да ли ће се Јовановић у будућности бавити вајарством или спортом, јер је подједнако био добар у једном и у другом. Данас његово вајарско дело припада самим врховима историје српске уметности, али се о његовим спортским квалитетима, међутим, далеко мање зна. Подаци које налазимо у његовој аутобиографији дају повод да се осветли ова друга страна медаље:

„За разоноду у Минхену много сам се бавио велосипедским спортом: уписао сам се у Клуб, па сам са гимнастичарима правио честе излете и надметања, тако сам на неколико трка добио више награда. Принц регент Рупрехт врло је често долазио у Академију, обилазио све атељее, разгледајући радове студената, тако је скоро увек и са мном разговарао, а кад ме је једном приликом срео пред Академијом на точку, ослободио ме је увек силажења при сусрету дворских кола у вароши. Великог летњег одмора 1886. путовао сам на велосипеду из Минхена преко Инзбрука, Бренера, Базела, Вероне, Падове, Венеције, Трста, Љубљане и Загреба за Београд. У свим местима сам се задржавао да видим важне знаменитости, споменике и музеје, али сам се најдуже задржао у чаробној Венецији..."

Живко Стојсављевић као професор Земунске гимназије 1932. године

Живко Стојсављевић на клизању

Светислав Јовановић, „Аутопортрет", 1921. године

Кичица и рекет

Међу генерацијом млађих уметника рођених на прелому векова, двојица се посебно издвајају, јер им је друга, спортска страст давала снаге да истрају и на пољу сликарства. Биографија **Ивана Радовића** (1894–1972) богата је како успесима на пољу сликарства, тако и успесима у игрању тениса у младости. Пореклом из Вршца, Радовић се после студија сликарства на Академији у Будимпешти (1917/1918), усавршавао у Минхену, Бечу, Прагу и Паризу. Од 1927. године настањује се трајно у Београду, где је извесно време био професор на Уметничкој школи.

Тенисом је почео да се бави почетком двадесетих година прошлог века у Сомбору. Да би наставио са тенисом, али и да би напредовао у уметности, Радовић се 1927. године сели у Београд и убрзо учествује на мањим турнирима Београдског тениског клуба (БТК). И Радовићу су у то време тениске вештине отварале врата у вишим друштвеним слојевима, међу којима је било и оних који су у младом тенисеру

Стеван Тодоровић, „Прво гимнастичко друштво", 1858-1859. године

препознали и одличног сликара, те се дружење на спортском терену наставило и на изложбама, а понекад и у сликаревом атељеу. Две године по доласку у Београд Иван Радовић постаје првак Краљевине Југославије у тенису и исте 1929. године учествује као репрезентативац у Дејвис купу, где је Југославија, нажалост, изгубила у првом колу од репрезентације Грчке са 4 : 1.

С друге стране, ондашњи медији нису га удостојили ниједне фотографије са тада чувеним Анријем Кошеом, првим рекетом света, на егзибиционом мечу на терену Београдског тениског клуба 8. јуна 1929. године. За утеху је што су новински написи сви одреда пренели Кошеову похвалу на рачун Радовића и његове игре, истичући да је он врло добар играч и да је штета што не наступа на већим међународним турнирима, јер би сигурно доживео велики успех. Након међународног тениског такмичења наредне године у Атини, на које је путовао вагоном друге класе, Радовић коначно одлаже тениски рекет у страну и окреће се сликарству од кога ће живети, постати познат и које ће га напослетку заслужно уврстити у ред бесмртних академика.

Кичица и бокс

Нешто млађи од Радовића био је сликар **Живко Стојсављевић** (1900–1978). Родом из Бенковца, Стојсављевић је у себи носио све одлике даровитог цртача и сликара, али и кршног атлету спремног на све изазове. Академију лепих уметности завршио је у Фиренци 1920. године, где је имао и прву самосталну изложбу, а Вишу краљевску академију у Риму 1924. године. По повратку у земљу предавао је цртање у школама у Ћуприји, Смедереву, Книну и Шибенику, а од 1931. године коначно прелази у Београд, где ће остати до краја живота. За гимназијалце је био један од омиљених професора, не само због надахнутог приступа у преношењу знања из ликовног васпитања, него и због своје страсти према спорту. Због његове крупне грађе звали су „Кинг Конг", „Каубој" или „Карнера" (по чувеном италијанском боксеру из тридесетих година Приму Карнери).

Љубав према боксу развио је још као младић у Книну, док је упоредо и веслао на сплавовима Крке. Наставио је и по доласку у Београд, повремено се укључујући у полуаматерска спортска такмичења, да би се пред крај четврте деценије живота и званично придружио Савезу сокола Краљевине Југославије.

„Срећа зависи о здрављу и раду." Овај животни мото Живка Стојсављевића био је истинско огледало не само њега, него сваког уметника који је у прошлости кроз живот пролазио уздигнутог, спортског духа, почевши од Стеве Тодоровића у 19. веку па све до нашег савременика, познатог сликара и академика Владимира Величковића (1935–2019) ■

Петар Петровић

Није него

ДРВО КОЈЕ ПОСЕ

Причу о невероватном белом храсту у Џорџији, САД, поменуо је и гласовити господин Рипли у својој још гласовитијој рубрици

Крајем још оног тамо века, давне 1890. године, у једном америчком часопису у држави Џорџија, изашао је текст који казује како је извесни Вилијам Хенри Џексон својевремено био изузетно везан за једно дрво. У тој причи он се присећао лепих дана дечаштва проведених под његовом крошњом, а пошто је приметио да се градић у коме је живео разраста и размахује, решио је да мора да га спасе секире каквог дрвосече. Како? Онако како то дотад нико није учинио. Одлучио је, да би спасао дрво, да тапију о власништву дела земље око корења поклони управо – дрвету. Белом храсту (*Quercus alba*). По различитим причама, које су се касније гранале, то се догодио између 1820. и 1832. године.

Текст на тапији, по новинском тексту, исти онај који је почетком 20. века уклесан на плочу додату поред поносног храста гласио је, мање-више, овако:

„Ја, В. Х. Џексон из округа Кларк, с једне стране, и храстово дрво... из округа Кларк с друге стране... због велике симпатије коју осећам према дотичном стаблу, и своје велике жеље да га очувам, преносим овим путем сву власност на наречено стабло коме припада и околно земљиште у кругу од осам стопа од њега..."

Не зна се да ли је прича о стаблу заиста део месних

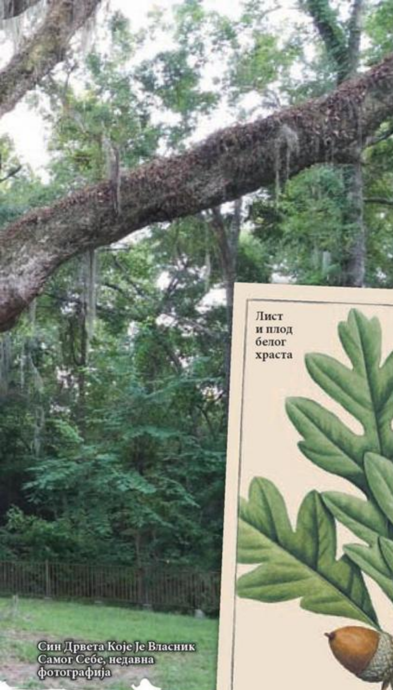

Син Дрвета Које Је Власник Самог Себе, недавна фотографија

одржавају дрво, док му права чува клуб – Атенски баштенски клуб младих дама.

Иако је, с правне тачке гледишта, Дрво Које Поседује Само Себе бесмислено име, у јавности и међу туристима је баш тако познато. Тамошње становништво га је, с друге стране, одувек звало „Џексон Оук" – Џексонов Храст.

већ црвоточно стабло. Када је пало, израчунато је да је било високо преко 30 метара и, процењивало се, старо између150 и 400 година. Ограђени простор био је празан наредне четири године.

Тада је Данмагил, син једне од чланица горепоменутог Баштенског клуба предложио да нађе замену дрвету. Испоставило се да је неколико мештана гајило саднице од жирова тог „првобитног" храста. Убрзо је из дворишта једног од њих ископана садница, пригодно названа Син Дрвета Које Поседује Само Себе, и успешно пресађена на место старог храста. И, пошто је потомак дрвета коме је првобитно завештано власништво над собом, наследило је власништво и све повластице које иду уз њега.

Дрво се, не треба да чуди, неколико пута појавило у чувеној Риплијевој рубрици „Веровали или не". Не виђа се сваки дан да два нараштаја дрвета поседују земљу на своје име! Сваки од ових догађаја обележен је бронзаним плочицама додатим на ону мермерну која је остала и након страдања првог дрвета. Да ли је господин Џексон заиста желео да на

Лист и плод белог храста

ДУЈЕ САМО СЕБЕ

легенди или се завртела поменутим новинским текстом, али је његов писац тврдио како је у то време још било живо неколико људи који су памтили тај догађај, а он је, новинар, видео тапију.

По катастарским изводима, дрво не поседује себе јер, чак и по англоамеричком, прецедентном праву, таква тапија се не би сматрала важећом. Али у књигама стоји да се дрво налази у оквиру „права пута" или „права проласка" на тој парцели на којој је укњижено. Право проласка је право да се прође по нечијој, одређеној земљи да би се дошло до и са неке друге земље, те се, практично, сматра да дрво није на приватној земљи која је око њега, већ да припада општем, јавном добру (као бициклистичка стаза или ауто-пут кроз нечије имање), и стога, локалне власти и власници имовине око дрвета заједно

Упркос покушајима почетком 20. века да се оно очува – Џорџ Фостер Пибоди, амерички банкар и добротвор, дао је, на пример, да се наспе земља на оголело корење, и платио да се постави мермерна плоча с горе поменутим натписом, као и да се дрво огради мермерним стубићима и ланцем – ни то, ни неки каснији покушаји нису спречили да једна јака олуја 1942. године сломи старо,

тај начин сачува ово дрво или је, можда, писац оног новинског текста вештим испредањем легенде то измислио, то никад нећемо сазнати. Али, да Син Дрвета Које Поседује Само Себе и даље самоуверено газдује над собом, и ужива у туристичким посетама, може се и данас уверити свако ко успе да се склони у његову хладовину или се, с погледом издалека, баци на претраживање „Гуглове" мапе, бар док не прође ова пошаст која нас је оставила код куће ■

А. Ж. Јовановић

Процењено је да бумбари, заједно с пчелама, опрашивањем годишње увећају буџет земаља Европске уније за 14,2 милијарде евра. Нажалост, због небриге, уништавају се цветна поља, извор живота за поједине врсте бумбара који су последњих деценија све угроженији.

КАД КАЖЕШ БУМБАР, МИСЛИШ НА...

Кад би постојао орден за најбоље опрашиваче, ови инсекти сигурно би га добили...

ВЕЛИКА ШЕСТОРКА

Bombus terrestris (земни бумбар) Матице ове врсте бумбара међу првима се буде из зимског сна и у рано пролеће почињу оснивање новог роја. У поређењу с неким другим бумбарима, жуте пруге на његовом телу нешто су загаситијег тона ■

Bombus lucorum (белорепи бумбар) Веома распрострањена врста чија гнезда често могу да се нађу унутар баштенских колиба и помоћних зграда у дворишту. Истиче се као лимун жутим пругама по читавом телу, осим белог завршетка на репу ■

Bombus pratorum (мали рани бумбар) Ови ситни бумбари живе веома кратко, мужјаци се некад појаве већ у априлу. Права је реткост видети их по истеку јула ■

Оком камере ухваћен је ретко видљив тренутак кад, попут гимнастичара, мужјак успева да оплоди матицу која у том часу помера жаоку у страну.

ПОЧЕТАК ПРОЛЕЋА

После зиме, заједно с успаваном природом, из дугог сна буди се матица и, пуна полета, одмах креће на посао. Њено препознатљиво зујање означава почетак пролећа. Матица има пуне руке посла, што пре треба да почне с оснивањем нове колоније бумбара. Да би направила гнездо, прво мора да нађе одговарајуће место.

Од преко двеста врста бумбара, највећи број „краљица мајки" гнездо гради у земљи. Најчешће у некој напуштеној мишјој рупи или мрачном простору испод неког камена. Кад нађе простор и обложи га сувом травом, маховином, перцима, дом је спреман за нове нараштаје. Тек рођена генерација бумбара полако ће преплавити цветна поља и почети да опрашује нова ■

ВАЗДУХ КОЈИ ЗУЈИ

Кад је свила дом, матица полаже прва јаја, у просеку око шест, у лоптици од нектара и воска. Из њих се излегу ларве и за неколико дана развију се у потпуно одрасле радилице – женке. Пошто је обавила свету дужност, као права краљица, матица може да се повуче и посао препусти млађима. Време јој је да се одмара и полаже нова јаја. Њен дотадашњи посао преузимају радилице. Чим им се осуше крила, излећу из гнезда и крећу у потрагу за поленом и нектаром ■

ЦВЕТУ У ПОСЕТУ

Лето не може да се замисли без ових крупних инсеката, обично тела с црно-жутим пругама, и њиховог лењог и једноличног зујања. Из различитих гнезда излећу ови дебељушкасти инсекти и крећу према цвећу.

Количина меда коју бумбари произведу готово је занемарљива, али њихов посао и није да праве мед, за то су задужене пчеле. Њихова дужност је да опрашују цвеће и то раде без премца. Кад би постојао орден за најбоље опрашиваче, ови инсекти би га сигурно заслужено добили. Свој посао обављају изузетно предано и темељито. Кад приђу цвету, обично га претражују одоздо нагоре, чиме избегну да исти цвет посете два пута. Јер бумбари се управљају по мирису, а пун цвет ће ширити знатно јачи мирис од празног ■

ГРЕЈАЊЕ И ЧУПАВИ КАПУТ

У поређењу с другим инсектима који опрашују цвеће, бумбари су знатно крупнији. Није то случајно, у једном прелету преко цветних поља могу да посете више биљака. У једном минуту бумбар слети на двадесет до тридесет цветова. Могу да се похвале и другим корисним особинама. Онако бумбаст, боље од других инсеката налегне на тучак и прашнике тако да на спремиштима на стражњим ногама понесе више полена. Бумбар се, уз све то, убраја и у веома издржљиве инсекте. Марљиво наставља с послом и кад се температура спусти на само пет степени Целзијуса, кад дува ветар или пада киша. Изузетно робусне грађе, ако спољашњи услови налажу, може да повиси телесну температуру: брзо, брже, онда и најбрже почне да покреће мишиће предвиђене за летење и тако успе да се загреје. У одржавању телесне температуре помаже му и чупави капут који му је одлична одбрана од хладноће. Не чуди зато што бумбари могу да живе и у хладнијим поднебљима, као и на великим висинама ■

БЗЗЗЗЗ!

Углавном сви верују да препознатљив звук, који се често чује и пре него што се бумбар укаже на видику, потиче од покретања крила. Погрешно. То милозвучно „бззз" овај инсект одашиље покретањем мишића предвиђених за летење. У току дана, бумбар од свог дома може да се удаљи и до два километра, летећи брзином од преко педесет километара на сат ■

УДРУЖЕНИ РАД

Човек све чини да природу што више подреди и стави је у сопствену службу, па је тако открио начин да с бумбарима склопи уносан посао, без икакве надокнаде, наравно. Пусти их у стакленик и ништа им даље не објашњава – они сместа почињу с опрашивањем. Ту праксу први су започели Холанђани, пре више од две деценије, а полако је користе и неки пољопривредници у нашој земљи. Човек купи младу колонију бумбара и запати је на жељеном месту. Ови инсекти показали су се неупоредиво бољим од пчела, јер се испостави-

Bombus pascuorum **(пољски бумбар)** **Од обичних врста, ово је једини бумбар потпуно смеђег тела који се од осталих разликује и по црним длачицама које штрче с обе стране стомака ■**

Bombus lapidarius **(црвенорепи бумбар)** **Ова врста веома је уобичајена, њихово лењо зујање права је летња музика по баштама кућа у селу и граду. Од сабраће се разликује по кесицама за скупљање полена смештеним на задњим ногама ■**

Bombus hortorum **(мали баштенски бумбар)** **Овог бумбара природа је обдарила дугачком рилицом да би могао да извуче полен из издужених цветова попут пустикаре *(Digitalis purpurea)* или орлових ноктију ■**

ло да пчеле стакленик обично доживе као неку врсту огромне кошнице коју, потом, љутито бране ■

СПАСОНОСНО ЊУШКАЊЕ

Ма колико велики, бумбари су заиста доброћудне и веома симпатичне бубе. Ни изблиза нису насртљиве и досадне као пчеле или осе. Ако се догоди да почне да зуји око вас, не треба махати рукама, јер ће он то схватити као претњу и уплашиће се. А кад је уплашен, хоће да убоде. Најбоље је пустити да вас бумбар оњуши. Чим осети да нисте цвет, одзујаће даље ■

ЖАОКОМ У ЗАБАВНИК

У „Забавнику" се још препричава близак сусрет једног бумбара и нашег новинара, који није пристао да му откријемо име. Тај забавниковац је, не знајући да му је на седиште слетео бумбар, ушао у кола и, сав ужаснут, схватио да га је нешто ујело за леђа. Уместо на цвет, бумбар се очигледно случајно зауставио на седишту и, осетивши да му нешто притиска тело, зарио је жаоку. Нико га не криви, од страха је кренуо у напад. Новинар се једва уздржао да не поскочи од несносних болова који су, чинило му се, трајали бесконачно дуго. Заправо, по истеку трећег сата, болови су, срећом, полако нестали, као руком однети. А на месту убода једва да се видео траг. Бумбар је одлетео и, за разлику од неких других инсеката, жаоку може да употреби више пута ■

ЛЕТО НА ИЗМАКУ

У касну јесен, чим почну прве хладноће, оплођена матица трага за местом где ће презимити до наредног пролећа. Ако вам се догоди да у хрпи лишћа нађете живу, али уснулу бумбарску матицу, имамо једну молбу: пустите је да спава у миру. Ако се прерано пробуди, сасвим је сигурно да ће умрети од хладноће. Зато је нежно покријте лишћем и заштитите да би успела да дочека топлије дане. Без ње нема ни нове колоније ових драгоцених инсеката ■

Бумбар на задатку – слеће с цвета на цвет, скупља нектар истовремено опрашујући биљке.

ЗИМСКИ САН

Колонија бумбара шири се и развија док не постигне одговарајућу бројност, отприлике педесет одраслих инсеката. Више бумбара не би ни имало где да се развија јер гнездо није веће од јабуке. То се обично догоди у касно пролеће. На измаку лета, матица почне да леже неоплођена јаја из којих се касније развијају трутови. Истовремено полаже и оплођена јаја која дају нове матице. Мужјаци готовани само чекају одговарајући час парења.

Променом времена, младе и оплођене краљице одлазе у потрагу за сигурним и топлим местом где зиму проведу у сну. Оштре хладноће означавају и крај многобројним колонијама бумбара – умиру трутови, матице и радилице. Весело зујање замире али, на сву срећу, само на одређено време. Захваљујући матицама које падају у зимски сан, наредног пролећа животни циклус почиње изнова ■

НЕМОГУЋЕ ЈЕ ДА ЛЕТИ?

Не кажу то лаици, већ сасвим озбиљни научници. Наиме, скоро један век научници настоје да дају одговор на питање: ако се узме у обзир величина тела овог инсекта из породице опнокрилаца и брзина замаха његових крила, „пресуда" је иста – бумбар не може да лети. Он то ипак весело чини, као да је намерно створен да пркоси постојећим законима физике ■

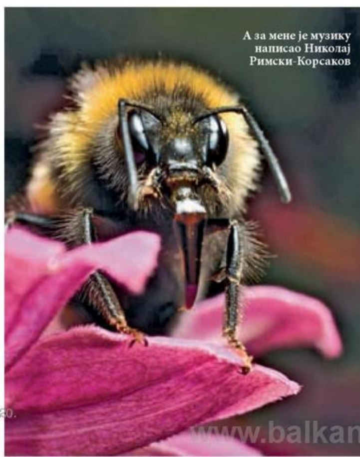

А за мене је музику написао Николај Римски-Корсаков

ЧОВЕК ПУН ЛОВЕ

Довољно је рећи „Прави је бумбар!" и сви ће знати о каквом се човеку ради. Наиме, у нашем жаргону овај препознатљиви инсект поистовећен је с човеком који је пун „лове" и, како се каже, стално барата неким камионима и авионима. Није обавезно да „бумбар" буде на високом положају, али ни то није искључено. Некада одредница углавном коришћена да се опише неко дебељушкасто дете, бумбар је сада прерастао у симбол који се везује за моћног човека ■

МУЗИКА ЗА МАЈСТОРЕ

И особе које баш не познају добро класичну музику препознаће тактове „Бумбаровог лета". Музику је створио Николај Римски Корсаков (1844–1908), руски композитор. Ради се о скерцу, одломку из опере „Прича о цару Салтану". Написана је за оркестар, али постоје и верзије за појединачне инструменте – виолончело, флауту, виолину. Тај фуриозни ритам, који као да се изводи у спринту, могу да одсвирају само најбољи музичари и то обично чине на крају концерта, кад публика тражи „бис" ■

В. С.

Како да откријете неистину

ИМА ЛИ ЛАЖ ДРАЖ?

Нема тога ко није спреман да заобиђе истину – из навике или зато што мисли да тиме никоме не шкоди. Међутим, лаж није тешко препознати јер онај ко се њоме служи има муке са самим собом.

Шта је истина и колико нам је стало до ње? Неки је из навике никада не поштују или су увек спремни да је се одрекну. Има и оних који нису свесни да лажу јер је њихова стварност другачија. Постоји и мишљење да је лаж недовољна прецизност, односно тумачење стварности на духовит начин... Већина се, ипак, слаже у томе да безазлена прича детета које неће да призна да је украло колач није исто што и злонамерна измишљотина одрасле особе која штети угледу саговорника – доводи у питање његов положај у друштву или угрожава његове породичне односе.

Зашто људи лажу и који је прави разлог веома распрострањене навике да се заобилази истина?

Пре свега, нико нас у томе не спречава. Нико нема право да захтева од нас одговор који је истинит, као ни одговор који то није. На истину може да се рачуна само у изузетним околностима, као у судским претресима, на пример, где тим правом располажу само судије.

„Рашомонијада"

Иако (теоријски) свако може да прича шта хоће, лаж је ипак изузетак, јер се друштвени живот заснива на размени истине или, ако ништа друго, на оном делу стварности који свако од нас доживљава као истину. Тешкоћа је, значи, садржана у односу који имамо према стварности, без обзира на то да ли се ради о великим лажима или о малим прикривањима истине. У судници, на пример, десет особа може да опише исти догађај на десет различитих начина, а да то не значи да лажу (отуда израз „рашомонијада", по јапанском филму „Рашомон" који се бави овом темом), зато што је однос према истини ствар појединца и може да нам се догоди да многе ствари заборавимо, јер нам тако налаже наша подсвест.

Лаж, осим тога, има и своју draž. Ко од нас нема пријатеља који припада групи симпатичних брбљиваца! Углавном су то нормалне особе које налазе задовољство у томе да измишљају, улепшавају, драматизују… С лакоћом успевају да то своје одушевљење пренесу на слушаоце и да заварају траг. Реч је, дакле, о некој врсти забаве, нарочито међу пријатељима, мада и ту треба бити обазрив, јер оваква особа може у друштву да буде неодољива, али ако с њом треба да се живи постаје неподношљива.

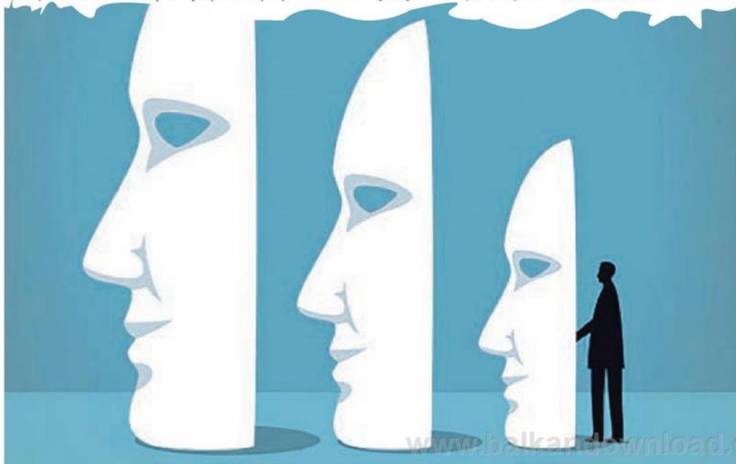

У „Политици” је пре 70 година излазио и стрип о барону Минхаузену, а цртао га је наш чувени сарадник Ђорђе Лобачев

Једно је, значи, то што је наш пријатељ Марко слагао да је одмор провео у Аустралији где је упражњавао „трекинг” и једрење на дасци и дружио се с коалама и боксовао с кенгурима, како нам је испричао у току вечере, а нешто сасвим друго ако откријемо да нам наш најбољи друг или другарица злонамерно приписују нешто што је чиста измишљотина.

Лакше је без ње

Сопствени доживљај стварности изражен причом јавља се још у детињству: сва деца, заправо, имају склоност ка томе да мењају стварност, али на то нико не обраћа пажњу. Ако се ова навика задржи и у каснијем добу, знак је недовољне зрелости и неспособности да гледамо истини у очи. У таквим случајевима осећање немоћи је толико јако да решење налазимо у бежању у измишљени свет који је лепши и у коме се боље живи.

Поставља се питање да ли је лагање заиста неопходно ако се на крају увек открије истина, јер, да би лаж опстала, потребна је одређена стратегија која подразумева велики број додатних лажи и трошење велике количине енергије. Тело шаље читав низ сигнала, не само онда кад се изговарају крупне лажи (најчешће да би се избегла казна или укор), већ и кад заобилазимо истину из васпитања и у намери да задржимо добре односе с онима до којих нам је стало. Зашто, рецимо, отежавати живот тиме што ћемо најбољем другу рећи да је вечера коју је припремила његова мама, односно супруга била испод сваке критике. Боље је „правити се луд” и хвалити ту исту вечеру на најучтивији начин – под условом да нас наши покрети не издају!

Гутање пљувачке...

Знаци по којима се распознаје стрес, а које нервни систем испољава независно од наше воље и разума, на најбољи начин износе неистину на видело. Сушење уста, као последица страха, тера онога ко лаже да језиком влажи усне чешће него што је то уобичајено или да непрекидно гута пљувачку. Често прочишћавање грла (кашљуцање) такође је знак несигурности, баш као и различит ритам дисања. Пазите, међутим, да не буде неспоразума: ако саговорника неправедно оптужујете, може да се догоди да његова узнемиреност покрене све поменуте механизме док у очајању покушава да вас увери да нисте у праву.

Сигнали ногу

Ногама, односно стопалима, најтеже је управљати, па одлуку да се исприча нека лаж најчешће прати њихово укрштање, што је природни став одбране и потврда страха од тога да лаж не буде откривена. Има и оних који у оваквим приликама бар једно стопало несвесно усмеравају ка вратима, као да хоће да кажу: не говорим истину, стидим се и желим што пре да одем. Исто значење има и нервозно тапкање стопалом. Изузетак су отворене особе – пуне енергије и веома окренуте спољашњем свету. У њиховом случају овакви покрети могу да значе да им је досадно и да не налазе начин да то искажу, али и то је, суштински, лаж!?

Онај ко не поштује истину зна да тело може да га изда. Зато му је држање често усиљено и строго надзирано. Ова борба са самим собом тера га да чешће него обично мења положај тела... Упамтите и то да вам лажов никада неће прићи, нити је спреман да вас додирне, јер осим прикривања истине, настоји да сакрије и неки део тела.

Руке, најпоузданији сведоци

У уобичајеном разговору покретима руку наглашавамо суштину и појачавамо значење своје поруке. Кад се лаже, ови покрети изузетно су ретки, зато што подсвест непрекидно упозорава на

ФЕНОМЕН МИНХАУЗЕН

Онога ко много измишља и лаже најчешће поредимо с бароном Минхаузеном. Овај Немац по рођењу (Карл Фридрих Хијеронимус Минхаузен) живео је између 1720. и 1797. године. Као војник борио се на страни Руса (против Турака) у рату 1740–41. године. Био је и веома спретан ловац, а ушао је у легенду захваљујући веома вешто смишљеним причама из лова и с разних путовања. Ове приче, углавном засноване на народним предањима познатим вековима пре његовог рођења, сакупио је Рудолф Ерих Распе и штампао у Лондону 1785, а годину дана касније превео и проширио Готфрид Аугуст Биргер и објавио на немачком језику под насловом „Фантастична путовања на копну и мору: војни подухвати и комичне пустоловине барона Минхаузена”.

Ова књига штампана на је 100 различитих језика, па чак и на есперанту. Има је и међу дечјим издањима на нашем језику, под насловом „Чудноват доживљаји барона Минхаузена”.

У Русији су његове приче посебно познате и омиљене, нарочито код деце. **Године 2005. у Калињинграду, граду на Балтичком мору, подигли су му и споменик ■**

могућност да се руке супротставе речима. Шта друго остаје него да се оне држе у ценовима? Како су многе лажи, у ствари, покушај да се прикрију непријатељска осећања, руке на овај начин сведоче и о сукобу између неусиљености и самоконтроле.

Особа која заобилази истину често додирује главу или само неки део лица. Деца, на пример, у својој наивности најчешће руком покривају уста као извор лажи, док одрасли у свом лукавству уста замењују носом, брадом, ушима или очима. Све је то сумњиво и кад неко чини овакве покрете, држите се што даље од њега!

Поглед уместо речи

Најновија истраживања показују да нисмо увек у стању да управљамо изразом лица. Неке гримасе могу да промакну пре него што мозак саопшти лицу какав израз треба да заузме. Зато многи не успевају да изговоре лаж ако саговорника гледају у очи.

Избегавање погледа непогрешиво означава особу која прикрива истину. То је, заправо, начин да се избегне да саговорник примети сигнале који долазе од зеница: шире се кад осећамо задовољство и сужавају кад доживљавамо нешто непријатно. Другим речима, истину можемо да откријемо на савршено једноставан начин – гледајући у очи онога ко нам се обраћа, као и онога ко нам ту истину дугује.

Нека друга истраживања показују да особа која покушава да слаже преко телефона користи прилично скучен речник, замуцкује и често је неодлучна. За професионалног лажова, нажалост, то не важи. У оваквим случајевима готово да је немогуће разоткрити га и скинути му маску ■

ДИС

ПРАВО НА СОПСТВЕНУ ИСТИНУ

Пошто смо већ поменули филм „Рашомон", испричаћемо вам укратко и његов садржај:

Под тремом храма у Кјоту, у 15. веку, један шумар, будистички свештеник и слуга присећају се трагичног догађаја и судског поступка у коме су били главни сведоци: неки разбојник напао је самураја који је са женом пролазио кроз шуму и, притом, њега убио а њу напаствовао. После разбојникове верзије догађаја следи прича жене – обе у тумачењу шумара. Будистички свештеник, међутим, излаже оно што му је, с тим у вези (преко особе за коју се верује да општи с духовима) испричао самурај. Онда реч поново узима шумар који признаје да је присуствовао убиству и износи четврту верзију догађаја – испричану на свој начин, али подједнако могућу.

Редитељ Акира Куросава и сцена из филма „Рашомон"

Књижевни и психолошки чиниоци овог јединственог филма Акире Куросаве саставни су део теме којој смо и ми посветили ове странице. Филм је 1951. године освојио Златног лава на Фестивалу у Венецији и награду Академије за најбољи страни филм ■

О лажи

У ЧЕМУ ЈЕ ПРЕДНОСТ ЛАЖОВА? У ТОМЕ ШТО МУ НИКО НЕ ВЕРУЈЕ КАД КАЖЕ ИСТИНУ!
Аристотел
грчки филозоф
(384–322. п. н. е)

НЕМА ТОГА КО НИЈЕ СПРЕМАН ДА СЛАЖЕ. ДАЈТЕ МУ МАСКУ И БИЋЕ ИСКРЕН!
Оскар Вајлд
ирски писац
(1854–1900)

НИКО НЕМА ДОВОЉНО ДОБРО ПАМЋЕЊЕ ДА БИ БИО САВРШЕН ЛАЖОВ.
Абрахам Линколн
16. председник САД
(1809–1865)

ПОНЕКАД ЛАЖ ГОВОРИ БОЉЕ ОД ИСТИНЕ О ОНОМЕ ШТО СЕ ДОГАЂА У ДУШИ.
Максим Горки
руски писац
(1868–1936)

НАЈОКРУТНИЈЕ ЛАЖИ ЧЕСТО СЕ КАЖУ ЋУТАЊЕМ.
Роберт Луис Стивенсон
шкотски писац
(1850–1894)

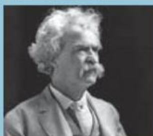

ЛАЖ ОБИЂЕ СВЕТ ПРЕ НЕГО ШТО ИСТИНА НАВУЧЕ ЦИПЕЛЕ.
Марк Твен
амерички писац
(1835–1910)

РАТОВИ ПОЧИЊУ ТАКО ШТО ДИПЛОМАТЕ ПРИЧАЈУ ЛАЖИ НОВИНАРИМА, А ОНДА И САМИ ПОВЕРУЈУ У ОНО ШТО ПРОЧИТАЈУ У НОВИНАМА.
Карл Краус
немачки филозоф
(1781–1832)

За читање и уживање

ЉУБАВ

Михаил Зошченко

Седељка се касно завршила.

Васја Чеснаков, уморан и ознојен, са спретно везаном машном на војничкој блузи, стајао је поред Машењке и говорио молећивим тоном:

– Причекајте, радости моја... Причекајте први трамвај. Куда ћете, стварно, збиља... Овде се може и поседети, и причекати, и тако, а ви идете... Сачекајте први трамвај, заиста. А и Ви сте, на пример, знојави, и ја сам знојав... Па тако се можемо и разболети по мразу...

– Не – рекла је Машењка, обувајући каљаче. – И какав сте Ви каваљер који даму не може по мразу отпратити?

– Та знојав сам – говорио је Васја, умало не заплакавши.

– Но, облачите се!

Васја Чеснаков послушно је обукао бунду и изашао с Машењком на улицу, чврсто је ухвативши под руку.

Било је хладно. Месец је сјао. А под ногама шкрипао је снег.

– Ах, каква сте Ви немирна дамица – рекао је Васја Чеснаков, с усхићењем посматрајући Машењкин профил. – Да то нисте Ви, него нека друга, не бих је ни за шта отпратио. Баш, стварно, заиста. Само сам из љубави пошао.

Машењка се насмејала.

– Ето, Ви се смејете и церите – рекао је Васја – а ја Вас истински, Марја Васиљевна, жарко обожавам и волим. Ево реците: лезите, Васја Чеснаков, на трамвајску пругу, на шине и лезите до првога трамваја и ја ћу лећи. Заиста...

– Та оставите се тога – рекла је Машењка. – Боље погледајте каква је чудесна лепота око нас кад светли месец. Како је град леп ноћу! Каква чудесна лепота!

– Да, изванредна лепота – рекао је Васја, гледајући с извесним чуђењем на излепљену фасаду зграде. Стварно, веома лепо... Ето, лепота је, Марја Васиљевна, и кад искрено гајиш осећања... Ето, многи образовани и партијски људи одричу се осећања љубави, а ја се, Марја Васиљевна, не одричем. Ја могу гајити осећања према Вама до саме смрти и самопожртвовања. Заиста... Ево, реците: ударите, Васја Чеснаков, потиљком у тај зидић и ударићу.

– Но, хајдемо – рекла је Машењка не без задовољства.

– Стварно, ударићу. Желите ли?

Пар је изашао на Крјуков канал.

– Стварно – поново рече Васја – хоћете? Ево, бацићу се у канал. А, Марја Васиљевна? Ви ми не верујете, а ја могу да докажем...

Илустровао **Душан Павлић**

Васја Чеснаков ухватио се за ограду и изгледало је да ће се попети.

– Ах! – вриснула је Машењка. – Шта вам је!

Некаква мрачна прилика појавила се изненада иза угла и зауставила се поред уличне светиљке.

– Шта сте се разгаламили? – тихо је рекла прилика, пажљиво посматрајући пар.

Машењка је у ужасу вриснула и прибила се уз ограду.

Човек је пришао ближе и повукао Васју Чеснакова за рукав.

– Ти, глупане, – рекао је човек пригушеним гласом. – скидај капут. Живље. Писнеш ли, лупићу те по тикви, и готов си. Јеси ли разумео, гаде? Скидај!

– Па-па-па – рекао је Васја, желећи тиме да каже: молим Вас, како то?

– Но! – човек потегну за ивицу бунде.

Васја дрхтавим рукама раскопча бунду и скиде је.

– И чизме исто скидај! – рекао је човек. – Требају ми и чизме.

– Па-па-па – рекао је Васја. – Молим вас... Мраз је...

– Но!

– Даму не дирате, а мени, „скидај чизме” – проговори Васја увређено. – Она има и бунду и каљаче, а ја да скидам чизме.

Човек мирно погледа Машењку и рече:

– С ње скинеш, понесеш у завежљају и долијао си. Знам ја шта радим. Јеси ли скинуо?

Михаил Зошченко (1895–1958) руски и совјетски писац, кратких хумористичких приповедака из живота совјетског малограђанина. Веома су били читани његови саркастични фељтони на савремене теме. Прву новелу објавио је 1922. године. После Другог светског рата искључен је из Савеза књижевника и с песникињом Аном Ахматовом претрпео жестоке критике владајућих кругова. Многе приче штампане су му тек после смрти ■

Машењка је с ужасом гледала човека и није се померала. Васја Чеснаков је сео на снег и почео да развезује дубоке ципеле.

– Она има и бунду – опет је рекао Васја. – И каљаче, а ја испаштам за све...

Човек с муком навуче на себе Васјину бунду, гурну ципеле у џепове и рече:

– Седи и не мичи се и не цвокоћи зубима. А ако викнеш или се мрднеш, настрадао си. Је ли ти јасно, гаде? А ти, дамице...

Човек се брзо умота у бунду и одједном нестаде. Васја је омекшао, невесео и као врећа седео на снегу, с неверицом посматрајући своје ноге у белим чарапама.

– Дочекали смо – рекао је он, злобно погледавши Машењку. – Ја је отпратих, ја остадох и без ствари. Је ли тако?

Кад су кораци пљачкаша утихнули, Васја Чеснаков је одједном промешкољио ноге на снегу и повикао оштрим, продорним гласом:

– Стража! Пљачка!

Онда је јурнуо и потрчао по снегу, ужаснуто поскакујући и трзајући ногама. Машењка је остала поред ограде ■

Превела с руског
Весна Ухрин

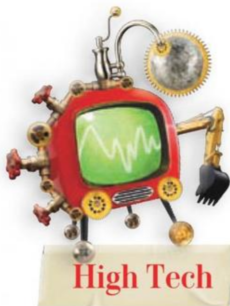

ЧУВАРИ У ЛЕТЊЕМ

Ево производа који би могли да нам макар мало улепшају и олакшају лето које ћемо, по свему судећи, провести у изолацији и далеко од плажа.

ТЕЛЕФОН НА СКЛАПАЊЕ

Произвођачи се својски труде да пред лето васкрсну моделе мобилних телефона на преклоп, али инжењерска решења за савитљиве екране до којих су досад дошли као да пролазе Голготу на путу према корисницима. „Fold 5G" имао је тешкоћа са издржљивошћу екрана пошто инжењери „Самсунга", изгледа, нису предвидели да ће га неко стварно склапати и расклапати, те је модел веома брзо повучен са тржишта како би био унапређен. Корејци су сада приказали нову узданицу која се чини далеко спремнијом за сва летња изолациона искушења која је чекају – „Galaksi Z flip". Како ће се ређе користити на плажама, а више у домовима, није предвиђено да издржава песак и прскање воде, али биће добар штос расклапати га и склапати док покушавате да остварите „Скајп" везу с пријатељима и рођацима на другој страни града или планете. Наравно, такви штосеви увек су веома скупи… ■

Samsung Galaxy Z Flip
Цена – 1.500 евра
samsung.com

ТЕЛЕВИЗИЈСКА НАСТАВА

Гледање телевизијске наставе уме да буде напорно, нарочито ако то покушавате у друштву са децом, стоту недељу заредом. После одгледаног програма покушаћете да протрчите по кући како бисте се решили стреса и смирили, а том приликом рушићете ствари и изазивати бес и нервозу укућана. Да би ствари у вашем личном затвору биле макар мало згодније и издржљивије, још једном се побринуо „Самсунг" са својим монитором за неуредне радне столове на којима се недељама гомилају остаци хране и незавршених послова. Монитор се помоћу стеге причврсти на ивицу стола и на тај начин се ослобађа више простора за гомилање ствари на њему. Ако у нападу беса и потпуног безнађа почнете да га ударате, довољно је издржљив да спречи ломљење и сачува вам новац и живце ■

Samsung Space Monitor
Цена – 520 евра
samsung.com

ДУШЕ ПЕРИОДУ

ЧИТАЊЕ

Има ли ичег лепшег од читања књиге на празној плажи, док супруга испија кафу са другарицама, а деца скачу у базен? Како се сада чини, тешко да ћемо овог лета имати прилику да уживамо у тим тренуцима спокоја, те је време да размислимо о другој најбољој ствари – читању код куће. За то ће нам бити потребна добра лампа, а „Дајсон" је смислио уређај с намером да унапреди оно што обично узимамо здраво за готово. Њихова лампа „лајтсајкл морф" помоћу сензора за инфрацрвену светлост може да прилагоди количину осветљења вашим годинама и расположењу, количини дневне светлости, осветљености просторије и било чему другом што би могло да вам падне на памет. Лампа ће се сама палити и гасити у зависности од тога да ли сте ушли у просторију или изашли из ње, а помоћу апликације моћи ћете да је подесите да баца око себе онолико светлости колико вам прија док учите, читате, опуштате се или радите за столом. Изглед је величанствен, а ви морате да припремите за дуго и досадно лето само довољну количину књига – наравно, и гомилу новца ■

Dyson Lightcycle Morph
Цена – 575 евра
dyson.co.uk

ЋЕБАД ЗА МИРАН САН

Кућа је празна, светла су се погасила и сада ваља утонути у сан како би вечно коло Дана мрмота могло и сутра да се настави. Али неприродна ноћна тишина није једноставан противник, а то ћете открити тек када почнете да се носите с њом. Како победити страхове од тога да проживљавате тужну судбину Била Марија? Стручњаци предузећа „Симба" закључили су да је најбоље да вас оптерете додатном тежином. Њихова замисао је покривач „Орбит" који је веома тежак – око 10 одсто тежине тела, дакле 7–8 килограма – који ћете пребацити преко себе када кренете на спавање. У њега је уткана и својеврсна мрежа која ће све то оптерећење равномерно распоредити по читавој површини бесаног тела. Мозак ће бити заокупљен борбом са додатним килограмима и неће имати времена да размишља о неповољним сценаријима потпирујући вам страхове од тога да ћете и сутра осванути у изолацији. Иако замисао делује помало блесаво, почетна испитивања показала су да заправо даје добре резултате. У недостатку боље забаве, можда би га требало стварно испробати… ■

Simba Orbit
Цена – 170 евра
simbasleep.com

С. Н.

Нафтне играрије

Шта то значи када цена нафте падне испод нуле? Да ли ће нам плаћати да сипамо гориво?
МАРКО СИМОВИЋ
Петроварадин

Не, тешко да ће нам ико икада плаћати да на пумпи наточимо гориво, пре свега зато што је цена сирове нафте на тржишту само један од чинилаца који утиче на цену горива које стиже до нас. С друге стране, и на цену нафте утиче доста чинилаца, а један од најважнијих који се „изметнуо на погрешну страну" последњих недеља и месеци јесте потрошња горива. Због мера борбе против ковида-19 које се примењују у читавом свету потрошња бензина, дизела и природног гаса толико је опала да пумпе муку муче са простором за складиштење већ произведеног горива, те им ново које би им пристизало није ни потребно.
Шта то значи?
Нико не жели да купује сирову нафту пошто за њено складиштење и прераду у гориво треба издвајати новац и простор, без превише наде да ће се прерађевине брзо продати и капитал обрнути. Опкладе на цену нафте на берзи и уговорене куповине у мају (такозвани „фјучерси") почеле су да падају како би се продавци решили безвредних акција, хартија од вредности и саме нежељене нафте. С друге стране, иако им је цена опала, уговори за јун, јул и август и даље нису нижи од нуле (односно производне цене), као ни цене хартија од вредности које имају везе са бензинским пумпама. То значи да онај ко сада има могућности и новца да произведе и прода гориво може да оствари велику добит ако успе да купи нафту у мају, али купци на пумпама тешко да ће осетити ишта од тог историјског пада цене ■

Божанско порекло здравља

Из ког језика потиче реч „хигијена"?
ОГЊЕН НОВАКОВИЋ

Укратко, појам „хигијена" подразумева опште и практичне поступке који се спроводе ради очувања и побољшања здравља и чистоће. Порекло ове речи везује се за грчку митологију, тачније за **богињу Хигију**, кћерку бога лекарства Асклепија (или Ескулапа, како је називан у старом Риму).
Хигија је поштована као богиња здравља и заштитница апотекара. Асклепије, за кога се каже да је лекарско умеће наследио од оца Аполона, знање је пренео на својих пет кћери. Најпоштованија међу њима, осим Хигије, била је Панакеја, богиња лечења. Култ Асклепија и Хигије био је заступљен широм старе Грчке. Посвећена су им бројна светилишта, као и кипови. Антички уметници често су Хигију приказивали као девојку у дугој хаљини која у руци држи змију и посуду са водом као симболима здравља ■

Сласни врхови и усеци Алпа

О укусима не треба расправљати, зато ми не замерите што ћу да истакнем да мојим чулима највише прија сласт чоколаде „тоблероне". Знам да је немогуће сазнати тајну састојака који јој дају укус, али надам се не и тајну њеног облика, троугластих залогајчића.
ВЕСНА из Земуна

Верујемо да у свету постоји небројено мноштво уживалаца у сласти швајцарске чоколаде „тоблероне". Њен укус и квалитет не мењају се од 1909. године кад је почела да се производи и када су заштићени њен облик и паковање. Није никаква тајна шта је основа чоколаде – то су какао прах, млеко, мед и бадем. На замисао да помеша те чаробне састојке наводно је дошао посластичар Тоблер подстакнут укусом италијанске посластице тороне. Ипак, чоколада коју је он направио имала је другачији, јединствен укус. Тајна те посебности јесте размера састојака које је посластичар одредио.
Ни он ни било ко после њега није је открио. То је најслађа чувана тајна.
Насупрот томе, зашто чоколада има облик троугла с оштрим попречним пресецима произвођач никада није скривао. Чак је истицано да симболизује падине и усеке и врхове швајцарских Алпа ■

Знојаве ноге у 'ладну воду

Смрде ми ноге већ поодавно и то ми задаје невоље кад сам у друштву. Срамота ме је да се за помоћ обратим неком у свом месту, па сам одлучио да од тебе потражим савет.

ЖИВКО К.
Чајетина

Твоја мука није ни нова нити ретка. Мучи многе а лека, наравно, одавно има, само га треба потражити. Прво треба да знаш да је здраво кад се човек зноји јер тако из њега излазе отрови, али ту течност онда треба током дана надокнадити напицима. Али, иако је знојење здраво, није пристојно дозволити да то осете и други пошто то није ни најмање пријатно. Зато ујутро, пре него што се убациш у каду или под туш, прво с мало вате намочене у бело сирће обриши пазухе, стопала и дланове. Проверено помаже. Што се муке с ногама тиче, освежи их купком од топле воде, једне шаке соли и две шаке соде бикарбоне. Намачи ноге све док се вода на охлади. А стари савет за стару бољку претераног знојења врло је једноставан: купи у апотеци боракс у праху, опери ноге, поспи их тим прахом и обуј чарапе, али обавезно памучне јер синтетика само поспешује знојење. Сваки дан понављај тај поступак, па ће ти ноге бити одморне и много мање знојаве. Ваља имати на уму да се ноге перу искључиво у хладној води, док топлу треба избегавати. Препоручљиво је, још, у воду за прање ногу додати благ раствор хипермангана и онда ћеш, кад ти се пружи прилика, самоуверено скинути обућу без бојазни да ће те неко попреко погледати ■

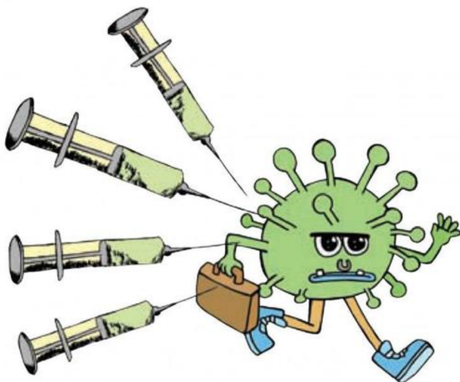

Чекајући вакцину

Када ће бити измишљена вакцина против вируса корона и да ли могу да се искористе старе вакцине против вируса SARS?

ЈЕЛЕНА МИХАЈЛОВИЋ
Београд

С обзиром на то да је вирус који изазива обољење ковид-19 у блиском сродству са вирусом који је изазивао SARS (79 одсто генске сличности, толико да је болест названа SARS 2, премда је истовремено и веома различит од њега), ако би та вакцина нападала делове вируса који су генски слични вирусу SARS-а, могла би да се примени иста – но, она не постоји. Развој вакцине је дуг и мукотрпан поступак који захтева доста времена, испитивања и новца, а вируси се обично другим мерама брже сузбију, тако да велике фармацеутске куће немају превише интереса да улажу новац у вакцину.

Тако је вирус SARS, који је избио 2003. године у Кини, одавно практично искорењен и развој вакцине је обустављен. Неки произвођачи правдају се новцем који је требало уложити (процене су око милијарду долара) у развој, добијање дозвола и испитивања на животињама, а потом и на људима, а који би тешко икада успели да поврате с обзиром на то да вирус више није страх и трепет човечанства. Надајмо се да ће са ковид-19 човечанство поступити мудрије, уложити у овај поступак и, на крају, изнедрити вакцину.

Ипак треба имати у виду да може да се догоди да вакцина застари пре него што се и појави због тога што вируси веома брзо мутирају. Зато је најбољи начин борбе против нових вируса управо ово што човечанство и ради: онемогућавати ширење вируса како би он добијао што мање могућности да се размножава и том приликом мења покушавајући да се прилагоди и преживи наше нападе. Засад нисмо имали превише успеха, већ су примећени нови сојеви (многи слабији од ковида-19, али и неки опакији), те се чини да ћемо се још дуго носити са овом болешћу, у мање или више напетој атмосфери, и то без вакцине делотворне у случају свих сојева ■

1248

Успомене из изолације

И ово данас сутра ће бити јуче

Као превентиву од вируса користимо и „Забавник". Поздрав од екипе из Пријемно-ургентне службе из Панчева
МИЛОШ, ЈАСНА и КОРНЕЛИА

Озбиљно неозбиљни Христос воскресе из изолације
САЊА и СРЂАН
Сремска Митровица

Лакше се подноси изолација када је „Политикин Забавник" уз мене
НЕЏАД ХАЏИЕФЕНДИЋ
из Београда

РЕШЕЊА

1. ПРЕБРОЈТЕ!
Укупно има осам троуглова

2. НИЛСКИ КОЊ И ЛОС
Нека је лос тежак x, а нилски коњ y кг. Тада је x + y = 1300 и x/5 = y/8, односно x = 500 кг и y = 800 кг

3. ПОСАО
За 51 сат

4. УПОТПУНИТЕ НИЗ!
Кренитe од прве црне куглице по спирали, у смеру казаљке на сату, све до црвене куглице. У i-том кораку црни кружић помера се за i +1 места (i = 1, 2, ...), док се црвени кружић креће у смеру супротном од кретања казаљке на сату по другом и трећем квадратићу у другом и трећем реду (колони). Значи, низ употпуњује квадрат В

Pitalište

Možda niste znali ali već duže vrijeme možete pronaći i onlajn čitati "Politikin zabavnik". Prema mišljenju velikog broja ljudi najbolji časopis za sve (od 7 do 107:)) je uvijek zanimljiv i aktuelan. Ovom sajtu možete pristuiti besplatno
http://politikin-zabavnik.rs/public/magazini

Објава професорке педагогије Основне школе „Блажо Јоков Орландић" из Бара

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

79

ПОЛИТИКИН забавник / главни и одговорни уредник Зефирино Граси. - Ћир. изд. - Год. 1, бр. 1 (28. фебруар 1939)-год. 3, бр. 220 (4. април 1941);год. 14, бр. 1 (5. јануар 1952)- . - Београд : Политика Магазини, 1939-1941;1952- (Београд : Политика АД). - 30 cm

Недељно
ISSN 0032-339X = Политикин забавник (Ћирилично изд.)
COBISS.SR-ID 16193794

РЕШЕЊА

ПОМИЦАЉКА
Триполи, Могадиш

ФОТО-АНАГРАМ
Црвене паприке

УКРШТЕНИЦА ЗА СТРПЉИВЕ
Мало слово, опасти, иц, Рики, Мста, г, апр, так, Аст, опал, нл, Адонис, Меган Фокс, лист, Оливер Мандић, а, татами, лале, сн, Итал, моа, адути, кир, Мексиканац, Авелино, марама

ПОГАЂАЉКА
Конери

ХАОС УКРШТЕНИЦА
Велика Морава, упитати, Есен, Динара Сафина, Ис, Лар, мерак, ако, тигар, ца, лопте, обад, р, Епир, псетари, нискост, Илић

ИМПРЕСУМ (латински IMPRESSUM), штампана ствар по закону обавезно означавање имена издавача и уредника одговорних за садржину • ИМПРЕСУМ (латински IMPRESSUM), штампана ствар по закону обавезно означавање имена издавача и уредника одговорних за садржину • ИМПРЕСУМ (латински IMPRESSUM), штампана ствар по закону обавезно означавање имена издавача и уредника одговорних за садржину

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК **број 3560**

YU ISSN 0032-339X
Први број „Политикиног Забавника" изашао је 28. фебруара 1939. године

Издаје и штампа ПОЛИТИКА АД
Цетињска 1, 11001 Београд

За издавача
Зефирино Граси
генерални директор

Главни и одговорни уредник
Зефирино Граси

Заменик главног и одговорног уредника
Петар Милатовић

Ликовно-графички уредник
Зоран Н. Ђорђевић

Редакција Ана Ацић
Немања Баћковић
Мила Божовић
Бранислав Вукомановић
Сања Лазић
Зорица Милошевић
Невена Мрђеновић
Срђан Николић
Предраг Петровић
Јелена Попадић
Урош Рајчевић
Весна Ракић
(документација и web)

Секретаријат Нина Раденковић
Редакција *Цетињска 1/II*
11001 Београд

Секретаријат 330-1452
Техничка редакција 330-1454
Претплата 330-1638; 330-1640; 330-1633
Огласни сектор 330-1567
Телефакс 011/337-3319

Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају.
Редакција не одговара за садржај огласа.

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ:
1 месец (4 броја) 540,00 дин.
3 месеца (12 бројева) 1.620,00 дин.
6 месеци (26 бројева) 3.510,00 дин.
12 месеци (52 броја) 7.020,00 дин.
Текући рачун код Комерцијалне банке АД Београд: 205-16454-02
Претплату слати уз обавезну назнаку:
ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК".

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО:
Полугодишња/возом: 155 EUR или противвредност осталих валута. *Полугодишња/авионом*: I група – Европа: 165 EUR. II група – Азија – Африка: 172 EUR. III група – Америка – Аустралија: 178 EUR или противвредност осталих валута.

ДЕВИЗНЕ УПЛАТЕ У EUR
(или противвредност осталих валута)
за иностранство вршити преко:

I CORRESPONDENT BANK
SWIFT - BIC: DEUTDEFF
Name: DEUTSCHE BANK AG
City, Country: FRANKFURT AM MAIN
GERMANY

II BENEFICIARY'S BANK
SWIFT - BIC: KOBBRSBG
Name: KOMERCIJALNA BANKA AD BEOGRAD
Street: SVETOG SAVE 14
City, Country: BEOGRAD
REPUBLIC OF SERBIA

III BENEFICIARY
IBAN/ Account Number: RS35205007010034051636
Name: POLITIKA AD - ZA NOVINSKO-IZDAVAČKU I GRAFIČKU DELATNOST
Street: CETINJSKA 1
City, Country: 11000 BEOGRAD
REPUBLIC OF SERBIA

Код уплате обавезно навести:
Претплата на лист ЗАБАВНИК
Копију уплате и адресу послати на:
ПОЛИТИКА АД , Претплата, Цетињска 1, Београд, Србија, на имејл: pretplata@politika-ad.com или на факс +381 11 3373-260, +381 11 3373-1853.
Интернет адреса: www.politikin-zabavnik.rs
Е. пошта: politikin.zabavnik@politika-ad.com
https://www.facebook.com/Politikin-Zabavnik-15481474654/

Весела дружина и неизоставни „Забавник" у Мадриду на Тргу Пуерта дел Сол. Велики поздрав од **МИЛЕНЕ, ЈЕЛЕНЕ, ИВАНЕ** и **ДАШЕ**.

Поздрав из Јошавке. Увијек уз „Забавник"! **ТЕОДОРА ТРИВИЋ**

И у „златном" Прагу уз „Забавник"! Велики поздрав од **ОЛИВЕРЕ** и **ЈЕЛЕНЕ** (иза фото-апарата)

Поздрав са Плитвичких језера. Занимљиво је то да смо на пут кренули у петак пре подне, али пре тога сам ишао да купим „Забавник". И којом случајношћу, баш у том броју је био текст о снимању серијала „Винету", који је, између осталог, сниман и на Плитвицама. На фотографији је „Забавник" отворен на странама које описују снимање „Винетуа".
РАСТИСЛАВ СПЕВАК, Бачки Петровац

БИЛО КУДА, СА ЗАБАВНИКОМ СВУДА!
Невероватна је приврженост наших читалаца свом листу! За ову рубрику дневно нам стиже на десетине прилога и немогуће их је све одједном објавити, али ће сви, засигурно, бити објављени. Само стрпљења и „Забавник" под мишку. Приврженост је двосмерна улица.
Слике слати на адресу politikin.zabavnik@politika-ad.com ■

Рекли су ...
о самоћи

БОЉЕ ЈЕ СВАЂАТИ СЕ НЕГО БИТИ САМ.
Ирска пословица

У САМОЋИ СЕ МОЖЕ СТЕЋИ СВЕ ОСИМ КАРАКТЕРА.
Стендал
француски књижевник
(1783–1842)

ДА БИ ЧОВЕК МОГАО ДА ВОЛИ ЖИВОТ, МОРА БАШ ЗБОГ ТОГА ДА БУДЕ ПРОЖЕТ САМОЋОМ.
Ежен Јонеско
француски књижевник
румунског порекла
(1909–1994)

ЧОВЕК У САМОЋИ ПОСТАЈЕ БОГАЉ. ПРАВИ, ПОТПУНИ, ЗДРАВ ЧОВЕК САМО ЈЕ ДРУШТВЕНИ ЧОВЕК.
Рудолф фон Ихеринг
немачки правник
(1818–1892)

У САМОЋИ ЧОВЕК ПРОЖДИРЕ САМ СЕБЕ, У ДРУШТВУ ГА ПРОЖДИРУ ДРУГИ.
Фридрих Вилхелм Ниче
немачки филозоф
(1844–1900)

САМОЋА ЈЕ ЗА ДУХ ОНО ШТО ЈЕ ПОСТ ЗА ТЕЛО: СМРТОНОСНА АКО ТРАЈЕ ПРЕДУГО, А ИПАК НЕОПХОДНА.
Лик Вовенарг
француски књижевник
(1715–1747)

СВЕ ВЕЛИКЕ СТВАРИ НАСТАЈУ У САМОЋИ.
Жан Жак Русо
француски филозоф и књижевник
(1712–1778)

НАЈСНАЖНИЈИ ЧОВЕК НА СВЕТУ ЈЕ ОНАЈ КОЈИ СТОЈИ САМ.
Хенрик Ибзен
норвешки књижевник
(1828–1906)

САМОЋА ЈЕ ШКОЛА МУДРОСТИ.
Немачка пословица

АКО СЕ ПЛАШИТЕ САМОЋЕ, НЕ СТУПАЈТЕ У БРАК.
Антон Павлович Чехов
руски књижевник
(1860–1904)

САМОТЊАК ЈЕ СВУГДЕ КОД КУЋЕ.
Руска пословица

БИТИ САМ ЈЕ ЛЕПО КАД ЧОВЕК ЖЕЛИ ДА БУДЕ САМ, А НИЈЕ КАД ТО МОРА.
Анете Колб
немачка књижевница
(1870–1967)

ВОЛИМ ДА БУДЕМ САМ. НИКАДА НИСАМ НАШАО ДРУЖБЕНИКА КОЈИ БИ БИО ТОЛИКО ДРУЖЕЉУБИВ У САМОЋИ.
Хенри Дејвид Торо
амерички књижевник
(1817–1862)

ПОНЕКИ ЧОВЕК ИМА ВЕЛИКУ ВАТРУ У СВОЈОЈ ДУШИ И НИКО МУ НЕ ПРИЛАЗИ ДА БИ СЕ ОГРЕЈАО.
Винсент ван Гог
холандски сликар
(1853–1890)

САМОЋА БОЛИ, АЛИ НЕ ТОЛИКО КАО ЛАЖНА ДРУЖЕЉУБИВОСТ.
Теодор Фонтане
немачки књижевник
(1819–1898)

БУДИ ДОБАР И БИЋЕШ УСАМЉЕН.
Марк Твен
амерички књижевник
(1835–1910)

ПАМЕТНОМ ЧОВЕКУ САМОЋА ПРУЖА ДВОЈАКУ ПРЕДНОСТ: ПРВО ТУ ШТО ЈЕ САМ СА СОБОМ, И ДРУГУ ШТО НИЈЕ СА ДРУГИМА.
Артур Шопенхауер
немачки филозоф
(1788–1860)

ГАРФИЛД

JIM DAVIS 5-11
www.garfield.com
© 2008 PAWS, INC. All Rights Reserved.

БЉААAK! ВИДИТЕ! СМЕЖУРАНА СТАРА КОБАСИЦА!

МОРА ДА ЈЕ ПАЛА КРОЗ РЕШЕТКУ...

И ОСТАЛА ТУ ЦЕЛУ ЗИМУ!

НИЈЕ ЛИ ТО НАЈОДВРАТНИЈА СТВАР КОЈУ СТЕ ИКАД...
Distributed by Universal Press Syndicate

НЕ. ОВО ЈЕ.
MMMMMMMM